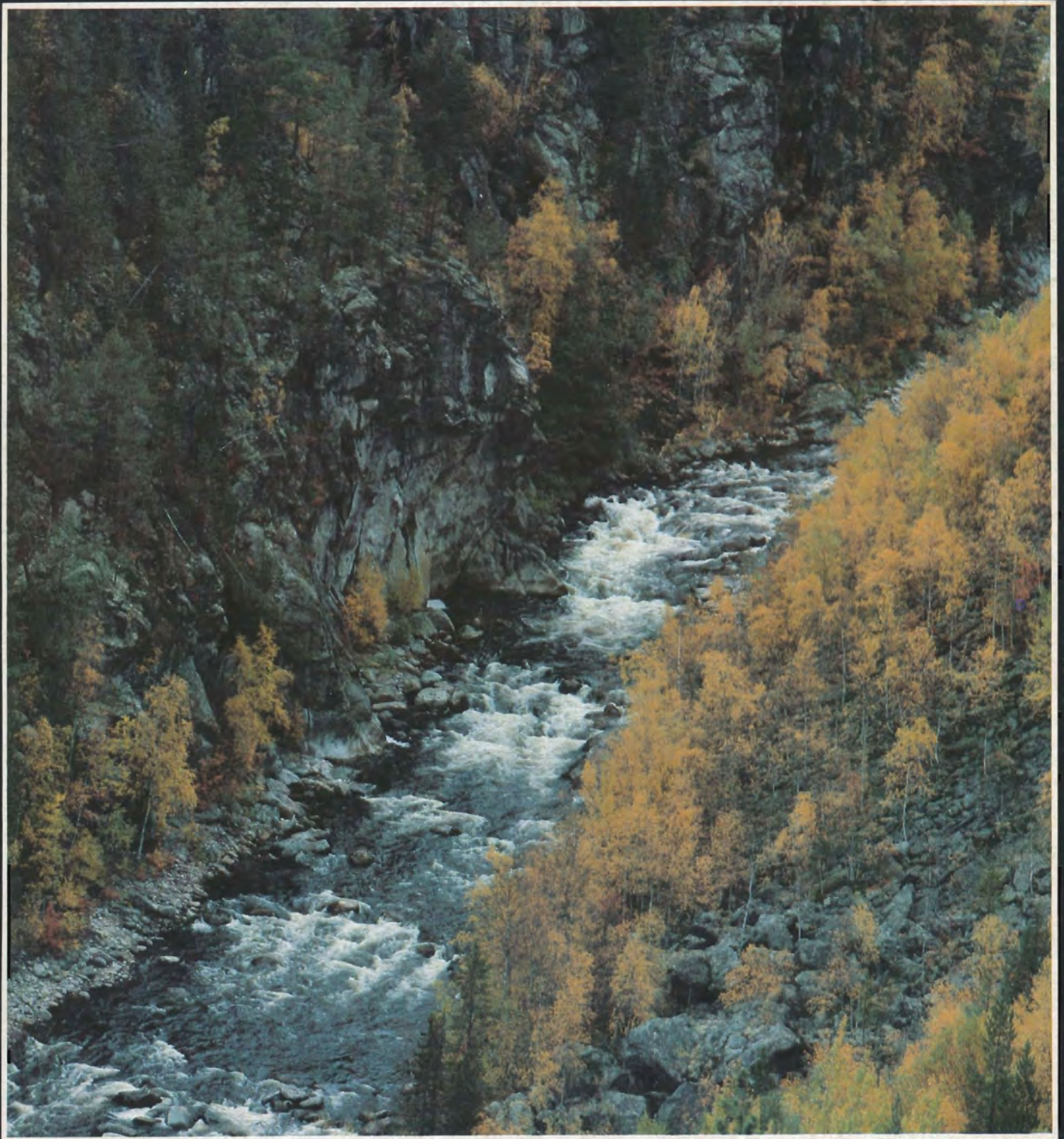

NORSK NATUR

Nr. 4 September 1982

ISSN 0549-687X

Norges Naturvernforbund

Formannen mener:

Norges Naturvernforbund er i det siste blitt invitert til samarbeide på en rekke områder:

Det gjelder henvendelser fra miljøvernmyndigheter, skogbrukinteresser, landbruksorganisasjoner såvel som fra mer ideelt funderte foreninger og lag.

Dette er en linje vi bør slå inn på såvel lokalt som sentralt. Ved å sitte i skyttergravene kan vi kanskje oppnå en og annen blink innimellom blindskudd. Legger en ned våpnene kan en rydde grunn for de områder hvor en kan møtes med respekt og forståelse.

Når Norges Naturvernforbund vil gå med på slike dialoger, må det strekes under at vi aldri vil kunne slippe vår ideelle natur- og miljøvernholdning. Slik den er nedfelt i vedtekter og i arbeidsprogram. Det

vi vil er samtaler, diskusjon og få luket unna misforståelser. Dessuten ønsker vi at utøvende myndigheter i større grad drar nytte av Norges Naturvernforbunds kompetanse.

Best kan et slikt samarbeid skje på lokalt plan. For eksempel ved at fylkes/lokallag inviterer til faglig ekskursionsjoner i det naturmiljø vi skal forvalte sammen med andre organisasjoner. Noe tyngre er det sentralt hvor vi skal få bl.a. Regjering og Storting til å forstå at vi har noe å fare med, og at vi på lengre sikt vil få rett. Dette er ikke utslag av arroganse. Det er heller en forståelse av at hvis en skal nå frem med moderne natur- og miljøverntanker i Norge nytter det hverken å grave seg ned eller å høyne seg opp på en piedestall. Vi må møtes på matta og respektere hverandres straffefelt.

Per Olav Tveita

Redaktøren tar seg permisjon

Fra og med dette tidsskriftnummeret og fram til nr. 1/1984 vil redaktør *Ragnar Frislid* ha permisjon fra arbeidet i Norges Naturvernforbund. For første gang på 18 år tar han seg «frikvarter» fra «Norsk Natur» for å arbeide med andre

oppgaver for og i norsk natur. I mellomtiden vil *Sylvi Struksnes* fungere som redaktør med generalsekretær *Torbjørn Paule* som ansvarlig. Vi ønsker Ragnar lykke til og ønsker han velkommen tilbake.

NORSK NATUR

NR. 4 – SEPTEMBER 1982 – 18. ÅRG.

Tidsskrift for natur- og miljøvern

Utgitt av Norges Naturvernforbund

Fung. redaktør: *Sylvi Struksnes*

Ansvarlig (fung.): *Torbjørn Paule*

Redaksjonsutvalg: Bredo Berntsen, Trond A. Svensson, Ragnar Vik, Espen Wæhle, Anders Goksøyr generalsekretæren og redaktøren.

AV INNHOLDET

Reisavassdraget.....	100
Skogvern på villspor....	104
Naturvernforbundet mener	107
Sur nedbør	108
Landsmøtet 1982.....	116
Kinabalu nasjonalpark .	120
Sjøen for alle	122
Båthavn i naturreservat .	123
Naturvern i andre land .	124

Norsk Natur utkommer med seks nummer årlig.

Årsabonnement: kr. 75,-
(Medlemskap inkluderer ab.)
Enkelteksemplarer kr. 13.50.

Trykt i offset hos
FABRITIUS A.S., Oslo

Forside: Mistra i høstdrakt
Foto RF.

VI SAVNER

kontingenten for 1982 for et mindre antall av våre medlemmer. Til de av dere dette gjelder, sender vi i disse dager ut en girotalong for fortsatt medlemskap og abonnement på «Norsk Natur» for 1982. Medlemskontingenten er vår økonomiske hjørnestein, så vi håper at de som ikke har betalt sin kontingent, gjør dette nå. I motsatt fall beklager vi at dette er ditt siste nummer av «Norsk Natur».

KONTAKTVANSKER?

Gjør som Karsten Isachsen!

En gang for mange år siden, den gang Karsten Isachsen var hjelpeprest i Oslo, fikk han anledning til å møte Dalai Lama som var på besøk i Norge. Isachsen brant selvsagt etter å komme skikkelig i kontakt med Dalai Lama. Men det så ut for at at lunsjen skulle passere i dypeste taushet. Dalai Lama var fullstendig taus, og ingen andre turde ta ordet. Isachsen sendte en lønnlig bønn til Herren, og kanskje ikke helt uventet rettet Dalai Lama snart et spørsmål til ham. — Hva betyr det merket du har på jakkeslaget? ville han vite. Isachsen fortalte at dette var medlemsmerket til Norges Naturvernforbund. Dalai Lama ble straks interessert og ville vite mer om forbundet. Isen var brutt, kontakten var skapt, skriver Isachsen i Tønsberg Blad i sommer i sin artikkel om «Lunsj med Dalai Lama». Vi vil i all beskjedenhet minne alle som ennå ikke har forbundets medlemsmerke på jakkeslaget, om at bestillingslista er på side 114.

Ny runde rundt gullkalven?

Igjen er Olje-Norge i ekstase. Gassfunnene på Tromsøflaket er loventede. Så lovende at tidligere funn på norsk sokkel kan komme til å blekne i forhold for å holde oss til Arbeiderbladets optimistiske tone. Foreløpig er ikke funnene store nok til at produksjon kan igangsettes. Det må utvinnes minst 10 milliarder kubikkmeter i året for at det hele skal lønne seg. Årsaken til dette er at det koster skikkelig «flesk» å sende gassen sørover til Vest-Europa. Enten man velger å sende den gjennom rørledninger eller pr. tankbåt. Det hele haster som vanlig. For her gjelder å komme først på markedet, før russerne kommer med sin andre ledning fra Sibir. Og det vil si løpet av det neste ti-året.

Igjen ser det derfor ut for at Norge står i en tvangssituasjon når det gjelder oljen. Det er markedskreftene som styrer utviklingen og farten. Hensynet til mykere verdier kommer i andre rekke. Naturvernet må se i øynene at gassen på Tromsøflaket vil bli satt i produksjon den dagen måleinstrumentene slår i taket. Skjer dette, ligger mulighetene åpne for bygging av Norges lengste «kraftgate». Mil etter mil fra de værharde øysamfunnene i nord gjennom berg og dal til svenskegrensa i sør, vil en gassrørledning med en diameter på 40–60 tommer bli sprengt, gravd og lagt under norsk jord. På hver side av ledningen vil det bli opprettet en indre og ytre sikkerhetssone på tilsammen 200–400 meter og som vil berøre rundt 1,5 millioner mål grunn. I led-

ningens kjølvann følger ilandføringsterminal, ventilhus, kompressorhus, merkestolper, nye veier og selvsagt en sterk aktivitet i anleggsperioden.

Dette inngrepet må få konsekvenser for natur og miljø. I planleggingsfasen må det derfor legges like stor vekt på sakens miljømessige sider som de teknisk/økonomiske. Miljøverndepartementet må derfor trekkes sterkt inn i bildet.

Det er også viktig å være klar over at planleggingen foregår uten medhold i noe lovverk. Regjering og Storting har foreløpig lagt planleggingsloven på hylla. Med sitt krav om konsekvensutredninger før inngrep foretas, kunne den ha vært et særdeles nyttig redskap i denne sammenheng. Olje- og Energidepartementet er i gang med arbeidet med en ny petroleumslav og en ny lov om rørledninger. Det vil ta år og dag før disse to lovverk vil se dagens lys, heter det her. I mellomtiden hersker «lovløse tilstander». Slik situasjonen er i dag, kan faktisk oljeselskapene i prinsippet se bort fra kravet om miljømessige konsekvensutredninger når det gjelder planlegging av rørledninger. Et slikt krav kan jo også virke hemmende på selskapenes arbeid for å nå fram i tide på «verdensmarkedet» og en ny dans rundt gullkalven.

Norges Naturvernforbund

Gateadresse: Akersgt. 63, Oslo
Postadresse: Boks 8268 Hammersborg, Oslo 1
Telefon sekretariat/redaksjon: 33 79 32
Telefon salg: 33 10 27

Postgiro 5094602
Bankgiro 6001 05 70835

Generalsekretær: Torbjørn Paule
Kontorsjef: Roar Sæther
Konsulent: Thor Midteng
Organisasjonssekretær: Per Valset
Informasjonssekretær: Sylvi Struksnes

Medlemskontingent

Personlig medlem pr. år. kr. 75,-
Familiemedlem (Hovedmedlems ektefelle eller hjemmевærende barn under 25 år) pr. år. 10,-
Organisasjoner, bedrifter o.l.
Minimum pr. år. kr. 500,-

Medlem av Norges Naturvernforbund er automatisk også medlem av den kretsforening (fylkesforening) vedkommende sokner til:

Aust-Agder Naturvern
Vest-Agder Naturvern
Rogaland Naturvern

Vestlandske Naturvernforening
Sogn og Fjordane Naturvern
Møre og Romsdal Naturvern
Sør-Trøndelag Naturvern
Nord-Trøndelag Naturvern
Nordland Naturvernforening
Troms Naturvern
Finnmark Naturvern
Oppland Naturvern
Hedmark Naturvern
Buskerud Natur- og Miljøvernforening
Telemark Natur- og Miljøvern
Vestfold Naturvern
Østfold Naturvern
Østlandske Naturvernforening
Natur og Ungdom

Reisavassdraget – ei perle i norsk natur

AV HARTVIG SÆTRA

På Nordkalotten har vi eit vassdrag med dei same kvalitetar som Alta-Kautokeinovassdraget, meiner Hartvig Sætra. Det er Reisavassdraget i Nord-Troms. Det er freda til 1985, og Stortinget må ta stilling til den framtidige lagnaden for dette vassdraget når arbeidet med dei tiårsverna vassdraga er ferdig. Det er ei avgjerd som er like alvorleg som vedtaket i Alta-saka, både når det gjeld naturvern og samiske interesser.

Som naturvernsak har spørsmålet om vern av Reisavassdraget skandinaviske dimensjonar, – ja kanskje europeisk interesse, seier Sætra. Det er derfor på tide at dette spørsmålet kjem fram i offentleg debatt. *Hartvig Sætra* har budd ved vassdraget i 16 år, og har hatt ansvaret for dei botaniske undersøkingane underlagt Styringsgruppa for tiårs-verna vassdrag frå 1977 til idag.

Eventyrleg landskap

Reisavassdraget tar til i grenseområdet mellom Troms, Finnmark og den finske «ishavskorridoren». I si lengste utstrekning er elva 125 km lang. Det er mange viktige sidevassdrag, og øverst deler elva seg i to hoveddelar: Raisædno som kjem frå Raisjav'ri ved grensa til Kautokeino, og Njallajåkka som begynner ved finskegrensa og renn ned gjennom Njallaav'zi («Fjellrevjuvet») og møter Raisædno eit stykke ovanfor Imo-fossen, som er ein kjent turistattraksjon. Elva styrtar her ned i eit gjel mellom loddrette granittveggar, i eit landskap som tatt ut av eventyret. Hit inn går også laksen, nesten 85 km frå elvemunningen. Riksveg 865 går berre 53 km oppover dalen, til Sarelv. Dei 30 kilometrane frå Sarelv til Troms Turlags hytte på Nedrefoss er veglause, og kan berre trafikerast til fots eller pr. elvebåt. På denne strekningen kjem det inn fleire sidevassdrag, blant andre Mällesjåkka, som styrtar ut over kanten på Reisaelvas canyon i eit fall på 273 m, – Europas 4. eller 5. høgaste foss, skal ein tru Finn Alnæs. Dette canyonområdet liknar mykje på Alta-elvas canyon ved Čavčo, som mange vil ha sett bilder av. Stort sett er vegetasjon og dyreliv også nokså likt.

Akkurat som Altavassdraget startar også Reisavassdraget i eit område med kontinentalt klima og grunnfjellsgranitt. Lenger nede skjer elva seg ned i kambro-siluriske sediment, og det er dette som skapar canyon-formasjonane. – Fleire av sidedalane er tronge gjel som er danna av istidselver. Eit slikt gjel

blir på samisk kalla ein *gâr'sa*, og i desse *gâr'sa*ene blir det gjerne eit spesielt varmprega lokalklima og ein heilt spesiell vegetasjon. I *gâr'sa*ene kan låglandsplanter krype høgt opp mot fjellet i ly mot kulde og vind. Det er typisk at den einaste kjente naturlege forekomsten av gran i Troms fylke er å finne i Jiet'tanasgâr'sa i Njallaav'zi, 480 meter over havet, og høgare enn bjørkeskogsgrensa på kysten av Troms.

Botanisk eldorado

Fjellheimen i Reisaelvas nedslagsfelt er kjent frå hundre år attende som eit botanisk eldorado. Pionéren var forstmester *J. M. Norman* i 1865. Seinare har botanikarar frå mange land valfarta til Reisa dalen. Ein sentral, men miskjent forskar var *Yngvar Mejland*, amatørbotanikar som var fødd og oppvaksen i Nordreisa. Han gjorde fleire sensasjonelle botaniske funn i bygda like før andre verdenskrig; funn som var såpass oppsiktsvekkande at mange tvilte på dei i første omgang. Men Mejlands funn er i dei aller fleste tilfelle blitt stadfesta seinare.

Dette har ført til at Reisaelvas nedslagsfelt, og især visse delar av dette, i dag blir sett på som *eitt av dei tre viktigaste botaniske felt i heile Skandinavia*. (Dei andre to er Dovre og Gotland-Øland i Sverige).

Ei viktig årsak til den eksklusive floraen er dei spesielle geologiske laga i området. I området mellom Birtavarre i Kåfjord og Reisa dalen strekker det seg eit felt av særleg kalkrike bergartar. («Ankerlia-feltet»). Dette feltet finn vi i ein fir-

kant mellom Puntavassdraget, Reisa dalen, Juvusvaggi og Birtavarre. Her har vi ein konsentrasjon av sjeldne fjellplanter som vi ikkje finn maken til i heile Skandinavia. I dette eksklusive «botaniske rektanget» finn vi f.eks. 26 av dei 28 *strengt bisentrisk*e artane i nordisk fjellflora, og 60 % av dei *nordleg unisentrisk*e plantene. – Dette krev ei kort forklaring:

*Bisentrisk*e fjellplanter er slike som finst i to klårt skilde område i Skandinavia: I Dovre-Jotunheimen i sør og i området frå Saltdal til Alta i nord. Mellom desse områda er dei ikkje funne. Botanikarane trur at desse plantene overlevde istida på små isfrie område langs kysten av Møre og Troms. – Artar som berre veks i eitt av desse områda, blir kalla *unisentrisk*e. – Det seier seg sjølv at desse plantene – omlag eit sekstital artar – er blant dei sjeldnaste og mest interessante i Skandinavias flora. Heile 47 av desse artane er funne i Reisaelvas nedslagsfelt, og dei aller fleste innafor Jav'reoai'vitmassivet, dvs. den før nemnde firkanten mellom Nordreisa og Kåfjord.

Kraftutbygging trugar

Og nettopp i denne firkanten trugar nå to kraftutbyggingsprosjekt som Nord-Troms Kraftlag har søkt konsesjon for: *Puntavassdraget*, som er ei sideelv til Reisavassdraget, og *Njuor'jo-vassdraget*, som renn ned til Kåfjord. – Sett frå botanikar-synsstad har vi knapt tidlegare hatt verre trugsmål mot dei botaniske kjerneområda i Skandinavias høg-

fjell. Derfor bør varselsklokkene begynne å kime både på dei botaniske fakulteta og i naturvernorganisasjonane.

Punta-utbygginga går bl.a. ut på å demme ned Gæt'kutjav'ri («Jervsjøen») som ligg midt inne i det rikaste området. Sjølve oppdemminga (10 m) er ikkje det verste, men planane om masseuttak ikring sjøen til «natur-demning» vil vere katastrofale. – I Njuor'jojåkka, som i motsetning til Puntaelva ikkje er underlagt vern til 1985, vil konsekvensane vere like ille. Det er også her planlagt masseuttak på Nordreisa-sida, og anleggsvegen er planlagt tvers gjennom det botaniske reservatet på Jav'reoai'vi.

Bygdefolket i Kåfjord er sterkt imot ei utbygging av Njuor'jo-vassdraget. Dei synest at dei har ofra nok gjennom utbygginga av Guolašjav'ri, som er så omfattande at kommunen berre klarer å bruke 9 % av krafta, mens resten blir eksportert til Tromsø i lag med arbeidsplassane i regionen.

Den tredje utbygginga som er aktuell, er Čarajåkka, som er sideelv til Reisavassdraget sør for Punta. Her er ikkje konsentrasjonen av botaniske verdiar så stor som i Punta. Til gjengjeld er dette eit av dei viktigaste kalvings- og beiteområda på trekkvegen for Čákolat reinbeitedistrikt. Inngrepet i samiske næringsområde blir her nokså nøyaktig like store som i Čavčo (Alta).

Nok kraft i Nord-Troms

Nord-Troms Kraftlag (NTK) grunngir utbyggingssøknaden med at det blir kraftmangel i 1985 etter dei någjeldande prognosane, og at prognosane til denne tid er over-

Over: Mällesjåokka kaster seg regntung og energirik ut i Reidaelva. Under t.v. Brannull (*Eriophorum russeolum*), t.h. Grårublom (*Draba cинеvea*), begge nordlig unisentrisk. Alle fotos: H. Sætra

oppfylte. – La oss derfor sjå litt på realitetane i den lokale kraftproduksjonen. Troms Kraftforsyning oppgir desse tala:

Kvænangen ca.	200 GWh/år
Goulas (Kåfjord)	300 GWh/år
Skibotn (Storfjord)	300 GWh/år
Småkraftverk	45 GWh/år
Sum	845 GWh/år.

Forbruket i Nord-Troms Kraftlag er 170 GWh/år, altså nøyaktig 20 % av produksjonen. Riktignok er ikkje Storfjord med i NTK, men til gjengjeld forsyner NTK i dag Kautokeino med kraft. Og det skal dei etter planane fortsette med, også etter at Alta-Kautokeino-vassdraget blir utbygd. Ja, så grotesk er situasjonen at utbygginga av Čarajákka blir sett på som «spesielt gunstig» for forsyning av Kautokeino kommune! Det

den norske staten i lengda har råd til å hive fleire titals millionar i kraftsubsidiar og andre subsidiar i ferrosilisiumverket på Finnsnes, når dette årleg åleine bruker 70 % meir enn Nord-Troms Kraftlag (285 GWh mot 170 GWh). Fesilnor har berre 150 arbeidsplassar, og det er påvist at den krafta som blir brukt pr. arbeidsplass i denne bedriften, kan gi omlag 20 arbeidsplassar i annan industri (dvs. 3000 arbeidsplassar). – Dersom Fesilnor blir nedlagt, noko som er sannsynleg, så sant det ikkje blir ein større krig, har vi kraftoverskott i Troms for mange år framover.

Konklusjonen må derfor bli at ut frå kraftforsyningsperspektiva i Nord-Norge vil ei utbygging av Reisavassdraget og Njuor'jojákka vere meningslaus vandalisme.

Fleirtalet i Ressursutvalget for Finnmarksvidda (1978) foreslår oppretta nasjonalpark i eit litt mindre område (Njallaav'zi med ein del tilliggande område). Dette framlegget er på ca. 700 km², mens eit mindretal i Ressursutvalget gjekk inn for Nordisk Råds ønske om eit vern av bortimot 1500 km². – Det botaniske kjerneområdet i dalen ligg dessverre utanom heile dette området, og må få eit spesielt vern. Ein del av Jav'reoaiv'vit-massivet er allereide freda som botanisk reservat ved kgl. res. 1981.

Alt dette peikar mot ein ny og viktig konfrontasjon mellom verneinteresser og utbyggingsinteresser i Reisavassdraget. Dette er ei sak som har interesse langt ut over det lokale og det nordnorske perspektivet. Eit ordskifte om dette vassdraget må førest på nasjonalt og gjerne nordisk nivå. Og dette ordskiftet må komme snart. ❄

er altså ikkje nok med *eitt* inngrep i reindrifta, ved Čavčo. For at same sjølve skal få elektrisitet, må dei akseptere *enda* eit inngrep av same storleik i sine eigne næringsområde!

Ein må jo unekteleg spørje kvar Alta-krafta skal brukast, dersom ikkje folket som bur langs vassdraget skal få noko av det.

Det er klart at dersom forsyninga av Kautokeino blir overført til Čavčo kraftverk, vil Nord-Troms Kraftlag ha kraft nok langt ut i 1990-åra. Dessutan er Kobbelv kraftverk i Salten vedtatt utbygd, og det minste alternativet i Saltfjell er såpass lite kontroversielt at det truleg blir utbygd. Det vil derfor oppstå eit stort kraftoverskott i Salten-området etter 1986, så stort at eit eventuelt komande underskott i Samkjøringssone 4 vil kunna dekast fram til over år 2000. (Kobbelv er på 680 GWh).

– Ein kan også undre seg på om

Vern Reisavassdraget

Reisavassdraget er i dag det siste praktisk talt urorte vassdraget av Altaelvas type i Skandniavia. Ut frå dei botaniske verneverdiane er vassdraget etter mitt skjønn meir verneverdig enn Alta-Kautokeinovassdraget. Inngrepa i samiske næringsinteresser er like store som i Alta.

Vi veit at Nordisk Råd har hatt ein komite i arbeid med verne-spørsmål. I innstilling nr. 16/73 foreslår komiteen vern av øvre delen av Reisadalen. Dette viser at spørsmålet om vern/utbygging av dette vassdraget er ei sak av inter-skandinavisk interesse.

Saltfjellet – uforanderlig

Har du fotgått SALTFJELLET
kjent stein og kvist
under fjellstøvel eller barfot
vasset i våt myr
stillet forsiktig på sleip stein over
stryket

våget deg ut på en slingrende
hengebro
svettet og slitt mot snødekt topp
satt ryggsekken fra deg
strekt ut ryggvirvlene –
en for en –
betraktet

NATUREN

uforandret fra tidens morgen.

Uforandret?

Ennå bare elementenes eget slit –
blåst – vasking.

Godt å sitte

la roen og harmonien i naturen

få sige helt inn i deg

FRED

La været vaske byvanene av deg
spise et skikkelig fjellmåltid
og så være glad for å reise deg fra
den harde sitteplassen – –

Flere ferdamil foran –

må se alle uforanderligheter

føle seg liten og maktesløs

overfor naturens spilleregler

og strenge grenser

kjenne seg sterk ved det

UFORANDERLIG

Men hva venter der

– bak store skrivebord

– bak bunker av papir

– bak vitenskapelige utredninger

– bak kraftprognoser

– bak løfter

– om arbeidsplasser

– om lys framtid

– om krafttak

– om kraftverk

– om KRAFT

I spenningsfeltet
mellom skaperhånd og
ødeleggelseskraft
kraftløshet?

Nei – pågangsmot

Kraft til å stå imot

KRAFT

UFORANDERLIG

Gerd Holbye

Laksevågneset
rundt år 1900

1

MILJØET SOM FORSVANT

Av Willy Haraldsen

Laksevågneset i
dag

2

Det eldste bildet (1) viser Laksevågneset i begynnelsen av vårt århundre (i bakgrunnen deler av Bergen by). Området er preget av natur avbrutt av små, hvite hus, som særlig i Nordre Vågen (mot venstre) kunne minne om sørlandsidyll. Til høyre en viss industriell virksomhet; den lange bygningen omtrent midt på bildet er en reperbane. Nordre Vågen representerte for mange Laksevåg-beboere noe helt spesielt; her var sandstrand, småbåter, badeliv, og området hadde også sitt eget buekorps og tønnebål.

I dag er området totalt forvandlet (les: ødelagt). (Bilde 2) Industri og økonomiske interesser har helt tatt overhånd. Port

begrenser adgangen til området. Nå, rett skal være rett – ser man godt etter på bildet, vil man skimte noen stakkars få trær bak den store kolossen til venstre. Nevnte bygning er en ubåtbunker som tyskerne lot oppføre under 2. verdenskrig. Den er så solid bygget (engelskmennenes bomber «prellet av» på den) at det vil koste mangfoldige millioner å få den fjernet, men den pynter ikke akkurat opp i «landskapet». Det var forresten under bombingene av denne bunker at Hølen skole ble truffet, og 64 skolebarn omkom. Ellers kan man helt til høyre i bildet se mer «pynt» som Laksevåg-beboerne er tilgodesett med.

Skogvern på villspor

Av Inge Lien

Fra Nordli i Nord-Trøndelag, foto Ragnar Frislid/NN

Naturvernet har synt seg med breisida berre i to heilt spesielle skogvernsaker: Oslomarka og Vassfaret. Elles må vi vedgå at naturvernet har vore nokså blindt og tafatt overfor sine oppgaver i skogen. Naturvernfolk i skogbygdene ser ikkje noko å gjere! Alminneleg skogvern har ikkje virka engasjerande på grunnplanet i Naturvernforbundet, heller ikkje på toppplanet om vi ser bort frå litt giftsprøytingsproblematikk og ufarleg kritikk av flatehogst.

Nå har imidlertid Norges Naturvernforbund ført opp skogbruk og naturvern som ei prioritert sak. Men organisasjonen byrjar i den gale enden. På eit stadium da saka er heilt under-utvikla, vil organisasjonen få skogbrukssynet oppløst og vedtatt. På eit felt der den vanlege naturvernar manglar sjølvstende, vil dette føre til sentral-dirigering av synspunkt og haldningar, og heile skogvernet får ein passiviserande og tilsørørande start.

Landsmøtet 1982 skulle vedta *NNVs syn på skogbruken*. Som utgangspunkt hadde landsstyret laga ei innstilling, og det låg ved saka eit bokmanuskript som var forfatta av ein forstkandidat. Innstillinga hadde det til felles med skoglova at det fremste formålet med skogen skal vere trefiber-produksjon og dernest rekreasjonskjelde for menneske, medan skogen som heimstad og livsmiljø for det naturlege plante- og dyrelivet blir underordna og nevnt i siste rekke. *Med utgangspunkt i industrivekst-samfunnets trefiber-produksjon skulle naturvern-eliten pynte overveksten med økologisk glitter og derigjennom gje oss ein åndeleg basis for vern av landets skog-natur.*

Ordsiftet på landsmøtet var prega av samarbeidets ånd. Det kom inn omlag 15 endrings-forslag til innstillinga, og dei fleste forslagsstillarane ville ha meir tilnærming til trefiber-interessene. Debatten avslutta med vedtak om at innstillinga saman med endrings-forslaga skal opp på neste landsmøte. I mellomtida skal saka opp til (vanleg) organisasjonsmessig behandling.

Mange var svært glade for den omfavninga som skjedde mellom trefiber-interessene og naturvernet. Men eg trur debatten gav eit heilt urealistisk bilete av situasjonen for skogvernet. Debatten tilsløra grunnleggjande konflikter, og Norges Naturvernforbund har andre oppgaver i skogen enn å vere søster-organisasjon til alle dei trefiber-organisasjonane vi har frå før.

Det må startast ein utviklings-prosess i skogvernet

Det var meininga at landsmøtet skulle fastsetje synspunkt som bar ein ytre kledning av gjennomarbeiding og autoritet. Men landsmøte-debattar er overflatiske og pressa debattar der møtetaktikk er viktigare enn synspunkt. Dette tener ikkje ei underutvikla sak. I røynda ville *det vedtatte synet* bli forfatta av to umodne partar når det gjeld skogvern, der trefiber-interessene ville vere herren og naturvernet ville vere husmannen i partnarskapet. Vedtaket ville glatte ut og dekke over problemstillingar som debatten elles kunne hekte seg opp i, og debatt kan neppe heller vere siktemålet

med ei sak som blir lagt fram slik.

Naturvernarane i skogbygdene vil kjenne seg tafatte og utan gjeremål så lenge dei har husmanns-ånda i seg. Skogvern vil forbli helst ei sak mellom trefiberfolk og styresmakter. Utvikling av sjølvkjensle kan berre skje ved at naturvernet utviklar ein skogverndebatt på eigne premissar. Ein slik debatt må ikkje tilsløre, men i staden avdekke dei grunnleggjande konfliktene som skogvernet står overfor. Debatten må få fram dei natur-etiske spørsmåla som i dag blir undertrykt av trefiber-produksjonens problemstillingar. *Mellom anna må vi spørje kor mykje natur-dominans vi skal ha att i vår skogsmark, og korleis denne natur-dominansen skal fordelast arealmessig.* Eller om så godt som alt skogsareal skal gjerast til trefiber-åkrar der det naturlege krinslaupet blir oppfatta som moralsk forakteleg («Skogen berre står og råtnar», osv), og der vegane ubotleg og for all framtid skal *opne alle område* for kultivering og intensiv økonomisk drift (bortsett kanskje frå sume attraktive friluftslivs-område i bynære strok der skoglova opnar for visse naturvernomsyn, men det er å snu villmarksvernet på hovudet).

Topp-leiinga i vår største naturvern-organisasjon må nå fremje ein debatt der vi blir utfordra til å tenkje igjennom og ta stilling til grunnleggjande skogvern-spørsmål, og siktemålet må vere eit skogvern-aktivt grunnplan.

Skogvernet må fyrst fjerne husmanns-ånda si

Landsstyret overser noko vesentleg: At det står att for naturvernet å utvikle *sjølvkjensle* når det gjeld skogvern. Ved å vere snille gutar kan nok naturvernet blid-gjere trefiber-interessene i von om å bli tilgodesett med velvillige smuler frå de sterkes bord, men som sjølvdefinerte småfolk blir vi neppe tekne heilt på alvor når vi vil heve røysta vår. Det er ikkje nok – korkje i fine bøker, seriøse debattar eller praktisk vernearbeid, å henge seg på med snille, saklege og grøne motargument der trefiber-interessene går foran med makt-apparatet sitt.

Det kan også bli ei underleg samansetting av dei sentrale møta som naturvernet sjølv lagar i stand. Med husmanns-ånda i seg kan det

vere nærliggjande for lokallag å stille med utsendingar som er direkte tilknytt naturvernets hovud-motpart i skogen! «Du har greie på skogbruk, så du får reise», og i den duren der. Og så blir det vellykka skogvern-møte i samarbeidets ånd, og enda fleire trefiberfolk vil melde si samarbeids-interesse, medan folk med djupe og velreflekterte natur-etiske spørsmål kanskje blir ståande att og lure på om dei sjølve er mentale avvikarar med sviktande fornuft. Organisering kan såleis tene til så mangt . . .

Saka blir køyrt ut på feil måte

Eg deltog sjølv som utsending på landsmøtet, men kunne ikkje godta saka slik ho var ført opp i sakliste og vedlegg. Det er vanskeleg å gjere noko med sjølve saklista når det ikkje kan peikast på formelle feil, og når ein ikkje har meiningar som fleirtalet venteleg vil godta utan særleg debatt. Sakliste-debattar er som regel uynskte.

Saka starta med innleiings-kåseri. Representantar for offentlege og private trefiber-organisasjonar var innbedne og deltok både med innleiings-kåseri og debattinnlegg. Redaktør Ragnar Frislid heldt eit natur-etisk lysbilde-kåseri. Etter at innleiings-kåseria var over, gjekk eg opp på talarstolen og ville imøtegå ein del trefiber-argument. Men ordstyrar-panelet kunne ikkje avsjå tid til debatt om innleiings-kåseria. I staden vart eg beden om å gå rett på landsstyrets innstilling. Men sidan eg meinte denne innstillinga var feil i utgangspunktet, kjende eg det da mest rett å avvise heile innstillinga, for deretter å halde meg taus når detaljane i innstillinga var drofta og under avsteminga. Avvisinga mi fekk inga støtte på landsmøtet.

Eg skal ta med eit døme som syner debatt-atmosfæra for dei som ville fortsetje å vere aktive i denne skogbruks-debatten: For å kunne avslutte debatten til fastsett tid, måtte ordstyrarane nokså tidleg i debatten bestemme at utsendingane berre kunne få innlegg dersom dei hadde skriftlege endrings-forslag til innstillinga! (Dei innbedne gjestene hadde ikkje forslagsrett, og fekk ta ordet som før).

Det eine trefiber-argumentet etter det andre frå gjester og utsendingar vart ståande uimotsagt. Til dømes

kom det to gonger frå framstående trefiberhald ei total og ugrunna avfeiging av det natur-etiske innleiingskåseriet til Ragnar Frisliid. Og det strøymde på med trefiber-nærmande endrings-forslag til ei innstilling som i seg sjølv ikkje ville gagne utviklinga av skogvernet. Dette avspeglar i eit nøtteskall det inntrykket eg sit at med etter å ha høyrte på skogbruksdebatten i det øvste organet i landets fremste naturvern-organisasjon, og der ein skulle leggje grunnlaget for framtidens skogvern. Saka vart utsett til neste landsmøte, mest på grunn av mengda av endrings-forslag.

Ein veg framover for skogvernet

Slik skogvernsaka står i dag, vil eg gå inn for at det neste landsmøtet ikkje skal fatte noko skogbrukssyn for organisasjonen. Sjølv sagt vil Naturvernforbundet også i dag måtte kunne uttrykkje bestemte standpunkt i skogvernsaker. I konkrete saker må dei saksbehandlande organa få stor fridom til å forme synet innafor rammene av formålet til Norges Naturvernforbund. Og dersom organisasjonen har bruk for å uttrykkje meir prinsipielle synspunkt, må det til kvar tid vere leiaranes oppgave å prøve å avspegle saka slik ho står i den utviklingsprosessen som vonleg kan kome i gang. Fyrst når prosessen kjem over på eit modnare stadium, kan organisasjonen vere tent med at landsmøtet støyper synspunkta meir fast.

Eg vil arbeide for at organisasjonen nå kan kome litt i siget på grunnplanet når det gjeld å utvikle sjølvkjensle i skogvernet. Og da er det ikkje nok å stø seg på at «saka skal opp til organisasjonsmessig behandling» før neste landsmøte. Som eit lite bidrag til å kome i gang med det fyrste steget, er det laga eit lite skogvernhefte saman med eit studieopplegg (sjå lysing i dette bladet). Heftet som vart laga før landsmøte-debatten, er eit sjølvstendig opplegg som ikkje frittek Naturvernforbundet frå sjølv å setje i verk stimulerande tiltak som er spesielt innretta på organisasjonen. *Og den lokale skogvern-aktiviteten som etter kvart kjem i gang, må kome inn i ein større organisatorisk samanheng, slik at det kan bli meiningsfylt og mogleg for lokale skogverngrupper å utføre vernearbeid som nyttar.* ❀

— I artikkelen «Skogvern på villspor» hevdar *Inge Lien*, leiar av *Telemark Natur- og Miljøvern*, at ein heil del trefiber-argument vart ståande uimotsagt då landsmøtet i Norges Naturvernforbund 1982 skulle fastsetje NNVs syn på skogbruket. Nedanfor vil Lien kort kommentere ein del av dei trefiber-argumenta som han i farten noterte ned frå innleiingskåseriet til fylkesskogsjef *Einar Hjorthol*. Slike argument fekk sigle fritt under landsmøtedebatten.

Fylkesskogsjefen: «Kvart år blir det hogd flater på mindre enn 1 % av det samla skogsarealet, og i praksis går det 80 - 90 år mellom kvar gong det blir drivi flatehogst på same staden».

Merknad: Bryr naturvernarane seg med bagateller? Når vi kvart år hogg nesten 1 % av skogsarealet, blir det ein opphopings-effekt fordi det tek meir enn eitt år før skogen veks til att. Dersom trefiberinteressene får innfridd ideala sine, vil 30 % av granskogarealet til kvar tid vere i hogstklasse I og II, det vil seie snauflater og plantefelt med kvistvas, ferdselforbod og til dels giftsprøyting. Når trea veks opp i hogstklasse III der dei nedre greinene grip inn i einannan, har vi fått ein skog som det er aldeles umogleg å ta seg fram igjennom. I mellomtida har vi fått nye plantefelt. Etter tynning har vi fått ein artsfattig, svart fiberåker som får stå fram til snauhogsten. Flatehogsten gjeld heile barskogsarealet, og det er ufatteleg korleis fylgjene av denne får lov til å bli bagatellisert.

Fylkesskogsjefen: «Småflatene tek seg dårlegare ut enn den store hogstflata, og frå avstand vil småflatene gje

eit lappeteppe med uroleg preg. Dersom vi gjev oss tid til å vente nokre år, vil storflata bli mykje penare enn småflatene».

Merknad: Kva som er stygt og pent, avheng av kjenslene. Opplever vi ei storflate innafrå og let vere å sjå på denne einsarta svartskogen berre med ingenior-augo, så vil ein helst oppleve storflata anleis også utanfrå. Såleis kan inntrykket av ei kolossalt stor og einsarta trefiberflate virke «kvelande», medan mosaikk-landskapet trass i alt kjem betre ut med sin kant-effekt.

Fylkesskogsjefen: «Eg er veldig glad for at Norges Naturvernforbund nå har laga ei innstilling som i mykje sterkare grad enn før tilgodeser skogproduksjonen. Hittil har det vore for mykje estetikk og konservering i skogpolitikken».

Merknad: Ei tvilsam attest for Norges Naturvernforbund! På kva måte kan ein hevde at det har vore for mykje estetikk og konservering i skogpolitikken? Naturvernlova vil i praksis ikkje gjelde i 99 % av skognaturen. (Er dette ei naturvernlov?). Lov om skogproduksjon og skogvern

Storflata vil bli mykje penare enn småflatene, seier skogbruket. Nei 7 seier mange naturvernare, som meiner ei flate ikkje er vakker. Her er det òg naudsynt å ta omsyn til det som er økologisk rett. Foto: Varaldskogen skogsflugstasjon.

NATURVERNFORBUNDET MENER!

gjeld all skog og skogsmark og har til formål å fremje trefiber-interessene og fjerne naturskogen, om nødvendig med tvang. Rett nok kan friluftsliv og naturvern *likestillast* med trefiberproduksjonen i enkelte, spesielle område (bynære strok?), men å utmykke ei slik lov med *skogvern* i tittelen, er ein stor provokasjon mot det natur-etisk grunna naturvernet. Såframt det også er andre ting enn trefiber som tel noko, er fylkesskogsjefens påstand meininglaus.

Fylkesskogsjefen: «*Kampen mot vegbygginga har bygd på eit egoistisk og asosialt mindretalssyn.*»

Merknad: Skogsvegen er eit permanent inngrep som skapningen for all framtid må leve med samen med det auka økonomiske og urbane presset som vegen dreg med seg. Trefiber-interessene har evne til å køyre ut motar raskt og i kolossalt omfang i naturen utan konsekvensanalyser og natur-etiske drøftingar, og nå er vegbygginga pop. Trefiber-interessene ynskjer fritt fram for vegbygginga i restane av vår naturskog, og til det tek dei i bruk ymse typer argumentasjon som den ovanfor.

Fylkesskogsjefen: «*Mange kompliserte skogbruks-spørsmål krev eit så høgt kunnskapsnivå at dei bør haldast utanfor offentleg debatt.*»

Merknad: Det er vanleg at kontroversielle spørsmål er kompliserte, men dei bør ikkje av den grunn haldast utanfor offentleg debatt. Hadde vi fylgd fylkesskogsjefens prinsipp i atomkraftdebatten, slik at atomkraft-eksperiane hadde fått det som dei ville på sitt karrierefelt, så ville vi nok hatt både eitt og fleire atomkraftverk i landet nå.

Fylkesskogsjefen: «*Skogbrukaren må få manipulere med gener. Vi kan ikkje slutte og utvikle betre treslag på denne måten. Korleis hadde det stått til med jordbruket i dag dersom dei ikkje hadde kunna drive slik forskning dei siste hundre åra? Skogbruket har mykje å hente på ei slik vidare-utvikling av skogressursane.*»

Merknad: Samanlikninga med jordbruket, for ikkje å seie husdyrbruket, er interessant. Det er tydeleg at skogbrukets føregangsmenn ser på skogsnaturen som eit anna fjøsgolv. Derfor må kampen om natursynet kome meir i framgrunnen i skogvernet. Forresten er tilvisninga til den tradisjonelle avlen i landbruket farleg. Det finst knapt noko sivilt område der det i våre dagar skjer så mykje revolusjonerande nytt og skremmande på kort tid som innan genetisk forskning.

Vassdragsreguleringsloven må endres

Olje- og energidepartementet har arbeidet med endringer i vår vassdragslovgivning, i første rekke revisjon av Vassdragsregule-

Flere vassdrags saker og spesielt Alta-dommen har vist oss at vassdragsreguleringsloven må endres. Fra Mardølas nedre fall. Foto RF

ringsloven. I mange år har Naturvernforbundet påpekt mangler ved den. Med god hjelp fra vår juridiske komité, og spesielt *Inge Lorange Backer*, har forbundet utarbeidet et fullstendig forslag til endringer i loven. Endringene ble sendt departementet i juni i år.

Høyesterettsdommen i Altasaken viser at Vassdragsreguleringslovens bestemmelser ikke er gode nok til å sikre en forsvarlig behandling av naturverninteressene, andre allmenne interesser og brukerinteresser i vassdragsreguleringssaker. Dommen viser også at loven ikke er dekkende for de krav også politiske myndigheter mener bør stilles til saksbehandlingen i slike saker. Det er derfor nødvendig med mer omfattende endringer i Vassdragsreguleringsloven enn tidligere antatt. Naturvernforbundet har bedt Olje- og energidepartementet om å få delta i lovarbeidet.

Planen for utbygging av Breheimen

vil bety utarming av naturen og vil være en feilinvestering av kapital, mener Naturvernforbundet i en uttalelse til Vassdragsdirektoratet om konsesjonssøknaden fra Statskraftverkene. Kapitalen bør heller benyttes til energispa-

retiltak og effektivisering av det allerede eksisterende forsyningsnett. Dette vil gi billigere kraft enn nye vasskraftutbygginger, mener Naturvernforbundet. Sikring mot skadeflom i Jostedalen er nødvendig, men forbundet kan ikke godta at flomdempingseffekten blir brukt som argument for kraftutbygging så lenge andre mulige flomsikringsalternativer ikke er utredet.

Alle de tre hovedvassdragene som planene omfatter, representerer sjeldne naturtyper og områder med sterke brukerkonflikter. Statskraftverkene har ikke tatt hensyn til verneinteressene i Breheimen. Dette gjør søknaden mangelfull, og avveiningen mellom fordeler og ulemper blir ikke reell.

Av de viktigste skader fremhever forbundet den omfattende utarming av naturen ved at 70 elver og bekker blir tatt inn i overføringssystemet. I stedet for å fortsette konsesjonsbehandlingen bør Breheimen vurderes med å sikte på en kombinert bruks- og verneplan, mener Norges Naturvernforbund.

Stans luftforurensningen!

I en felleshenvendelse til Nordisk Råd henstilte naturvernforeningene i Norden om at:

- de nordiske land aktivt bør arbeide i en europeisk sammenheng for å minske tilførselen av forurensninger til Norden.
- tiltak for begrensning av utslipp bør gjennomføres i størst mulig utstrekning. Således bør en reduksjon av svovelinnholdet i brensel, rensing av røykgass og forbedret fyringsteknologi foretas i langt større utstrekning enn hva som nå er tilfelle.
- reduksjon av lokal forurensning gjennom utslipp i stor høyde er uheldig økologisk sett. En fortykning av røykgassens innhold av svoveldioksyd og nitrogenoksyd bør ikke anvendes som erstatning for utslippsbegrensede tiltak.
- de nordiske land bør fremme energisparende tiltak og forskning om fornybare energikilder.

SUR NEDBØR

Livgivende regn, sier vi – og gjør hva vi kan for å ødelegge regnets livgivende kraft. Når ørreten ligger med buken i været i en vårkåt norsk fiskeelv på Sørlandet, er det beviset på at vi har klart det. Hva skjer når det regner i dagens Norge? Normalt er regnet litt surt, med en såkalt pH-verdi på 5,6. pH-skalaen forteller oss hvor surt vannet er. pH 7 er nøytralt, og pH 4 er svært surt. Fordi store deler av Norge har harde berggrunnarter, er landet lite motstandsdyktig mot forsureningen. Områder med kalkrik grunn blir mindre påvirket fordi kalken nøytraliserer syren. Det er knappe 30 år siden de første rapporter om fiske-død på Sørlandet forelå til dagens situasjon der 33 000 kvadratkilometer av Sør-Norge er sterkt berørt av sur nedbør. Stadig nye områder påvirkes, spesielt på Vestlandet.

Fisken

Det er rogn og yngel som rammes først av sur nedbør, og aller først laksefiskene. De sist gjenlevende fiskene i et surt vann er derfor store og gamle. De slipper rett og slett konkurranse i matfatet. Årsaken til at fisken dør, er ikke bare den sure nedbøren, men det forhold at svovelsur nedbør vasker giftige stoffer som aluminium ut av jordsmonnet. Gjennom avrenningen samles giftstoffene i vann og vassdrag, og kan i løpet av et par dager forårsake akutt forgiftning og massedød av fisk. At jordsmonnet berøres av den sure nedbøren slik at giftige metaller slipper taket og medvirker til fiske-død, er tegn på at noe alvorlig er i ferd med å skje med hele økosystemet.

Næringsdyr og skog

Ørretens viktigste næringsdyr som krepsdyrene marflo og asell, småmuslinger og snegler liker seg heller ikke i surt vann. De dør alle ut når pH synker under 5. Disse dramatiske endringene i livet i ferskvann har selvsagt ringvirkninger. Dyr på land, kanskje særlig fugl, som er sterkt knyttet til vannmiljø, vil få sine leveområder forringet.

Foreløpig er ikke skandinavisk skog synlig rammet av sur nedbør. Men situasjonen i Vest-Tyskland ty-

Det mangler ennå brikker i forskernes puslespill om sur nedbørs virkning på økosystemene. Derfor forskes det intenst i mange land. Men vi vet mer enn nok til å handle i dag, og innen et tidsrom som gir naturen en sjanse. Bare et internasjonalt samarbeid kan stanse svovelutslippene i verdens industriområder slik at ødelagt natur, som Tovdalselva på Sørlandet (over) igjen kan bli restaurert. Foto Kim Hart.

der på at vi må være på vakt. Forskere er enige om at sur nedbør har en indirekte virkning på skog, fordi

det sure nedfallet i utsatte områder er årsak til tap av viktige nærings-salter i jordsmonnet.

Tomme garn kan bli en realitet over hele Sør-Norge om få år, dersom ikke noe gjøres i dag. Foto RF.

DE RENE TALL

Sur nedbør er industrilandenes ris til egen bak. Ved forbrenning av fossile brennstoffer (olje, kull og gass) dannes det bl.a. svoveldioksyd som ved utslipp til luft reagerer med oksygen (surstoff) og hydrogen (vannstoff) i atmosfæren til svovelsyre. Lenge trodde man at utslipp av avgasser til luft bare hadde lokal eller til nød regional virkning. Men det er ikke bare miljøet rundt utslippstedet som berøres. Svoveltgassutslippene spres med vinden over store strekninger og over alle landegrensene, og faller ned med regn eller snø som sur nedbør. Da det norske SNSF-prosjektet (Sur nedbørs virkning på skog og fisk) ble avsluttet i 1981, ble skremmende og overbevisende tall lagt på bordet:

– Norge kan takke Øst- og Vest-Europa for 90 prosent av tilførselen av den sure nedbøren. Ti prosent skyldes egne utslipp.

- Hvert år «regner» det 300 000 tonn svovel over norsk jord.
- Storbritannia alene er ansvarlig for 20 prosent av den totale tilførselen, og står dermed for det største enkeltbidraget fra «ek-sportlandene».
- Alle vann innen et 13 000 kvadratkilometer stort område i Sør-Norge er fisketomme og ødelagt som naturlige økosystemer. Nye 20 000 km² er truet.
- Norske beregninger viser at korrosjonskostnader etter skader på forsinket og malt stål i de 9 sør-ligste fylker ligger på rundt 1 milliard kroner i året (biler unn-tatt analysen).

Internasjonalt problem

Sur nedbør er et globalt problem. Tilsvarende tall finnes derfor for mange land, som f.eks.:

- Sverige: 4000 innsjøer ødelagt. 15 000 innsjøer truet.
- Vest-Tyskland: En million hektar skog berørt. 80 000 hektar ødelagt.
- Canada og USA: 50 000 innsjøer i faresonen innen de neste 10-år. Flere store lakseelver øde-lagt.

Utslippsmengder:

Europa/Sovjet-Unionen: 30 millioner tonn svovel/år
 USA: 16 millioner tonn svovel/år
 Verden totalt: 75–100 millioner tonn svovel/år

Miljö 82
 ENVIRONMENT

The 1982 Stockholm Conference on
 Acidification of the Environment

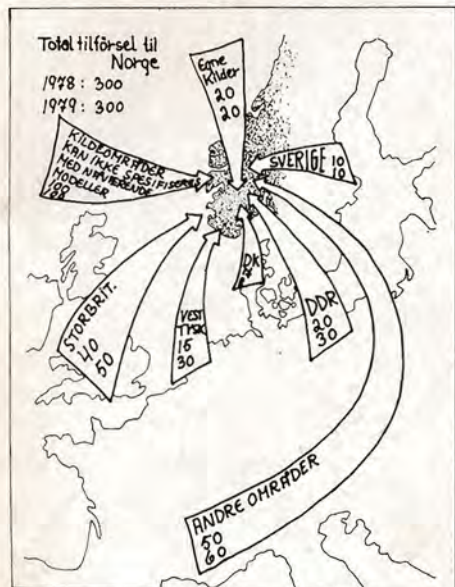
Miljö '82-konferansen 1982 om sur nedbør ble arrangert av den svenske regjering i Stockholm 28.–30. juni. Til konferansen var invitert regjerings-medlemmer fra de 33 land som hadde undertegnet FN-konvensjonen om luftforurensninger. Det møtte representanter fra 21 land, de fleste med statsråden for miljøvernaker i spissen for sin delegasjon. Totalt deltok over 300 personer. De frivillige naturvern-organisjoner deltok som observatører.

Mens regjeringsmedlemmene nød sin café avec i Operakällaren en lys junikveld i Stockholm, satt Miljö '82-konferansens internasjonale for-handlingsekspertise rundt bordet i Riksdagspalasset og finpusset ord som skulle tilpasses konferansens fellesresolusjon om sur nedbør. Byråkratene måtte derfor se langt etter laksessuffléen og andre godiser og konsentrere seg om sine regjerin-gers interesser i en global og svært alvorlig naturvernsak.

Miljö '82-konferansen ble sett på som en viktig oppfølging av bl.a. FN-konvensjonen om luftforuren-sninger i Europa og Nord-Amerika. Før Miljö'82-konferansen hadde bare 12 av 33 undertegnede land ra-tifisert avtalen om luftforurensning-er. Den må ratifiseres av 24 land før den kan bli gjort gjeldende for alle 33 land. EFs representant på konferansen meddelte det alle håpet på, og svært mange visste, at EF-landene samlet ville ratifisere avtalen den 15. juli i år. Pr. i dag gjenstår det derfor bare 2 land før avtalen blir erkjent gyldig. Dette ventes å skje i løpet av 1982.

Men FN-konvensjonen er svak, og trenger styrkende resolusjoner. Derfor var arbeidet i de sene kveldstimer av stor betydning. En sterk resolusjon fra tilsammen 21 deltakende land ville bidra til at arbeidet innen FNs økonomiske komité (ECE) ville gi hurtigere og bedre resultater. Byråkratene sukket da også svært fornøyd da nattens resolusjonsforslag fikk enstemmig tilslutning på konferansens avslutningsdag. Sur nedbør-spørsmålet krever konkrete handlingsprogram nasjonalt og internasjonalt, heter det her. Arbeidet med slike program må komme i gang snarest. Bygging av høye piper må anses som en fo-reldet måte å redusere luftforuren-sningene på. Den best mulige teknolo-gi på markedet må tas i bruk for å

Kartskissen viser den samlede tilførsel av svovel til Norge i 1978 (øverste tall) og 1979 (nederste tall) og hvor svovelet kommer fra. Tallene viser 1000 tonn svovel pr. år. (Kilde: Miljønytt)

INFORMER DINE VENNER I UTLANDET

Naturvårdsverket i Sverige har produsert fire vakre postkort med en engelsk og tysk appell påtrykt bak. Vi deler ut kortene gratis, men tar betalt for evt. portoutgifter. Se lista side 114.

This card is a gift from the environment protection organisations in Scandinavia. Perhaps you would like to send it to one of your friends. We hope you will have a pleasant stay with us!

Would you like to visit Scandinavia 10 years from now?

Scandinavian nature is considered to be Europe's last wilderness. Nature with a beauty that more and more people would like to experience. But there is now a great risk that parts of it will be destroyed within a few decades. A reason for this is the great discharge of sulphur and nitrogen pollutants which takes place in densely populated areas and industries out in Europe – and in our own countries – which is gradually acidifying our nature. We in Sweden and Norway have passed stringent laws covering the discharge of these pollutants. But since the greater part of the pollution which affects us emanates from other countries, we must have help in influencing politicians, industrial leaders and other decision-makers. This help would save not only our nature but that of all of Europe, where the problems in connection with acidification are now becoming serious. So perhaps with your help we will be able to extend to you a hearty welcome to our nature – not just today but in 10 years as well.

With kind regards

The environmental protection organisations of Norway and Sweden: The Swedish Society for the Conservation of Nature – The Norwegian Society for the Conservation of Nature – The Swedish Anglers' Association – The Swedish Sportsmen Association – The Youth Association for Environmental Studies and Conservation – The Swedish Environment Association – The National Swedish Environment Protection Board.

If you would like to have further information, please write us at the following address: The National Swedish Environment Protection Board, P.O. Box 1302, S-171 25 SOLNA, Sweden

Nytt tiltak i vassdragsvernearbeidet

AV JON SYLTE

Miljö82
ENVIRONMENT

The 1982 Stockholm Conference on
Acidification of the Environment

reduere svovel- og nitrogenutslippene. Energisparetiltak må utvikles og gjennomføres.

I denne resolusjonen ligger det gjemt endel lure rever. Frankrike for eksempel, var nok glad for anbefalingen om å ta i bruk «rene brensler» for fritt å kunne tolke dette til også å gjelde atomkraftverk. Storbritannia særlig, men også USA, vil hekte seg kraftig opp i anbefalingene om å forske mer, da disse land ikke ønsker å redusere sine utslipp av økonomiske grunner. Samtidig skjærer både Storbritannia og USA ned på forskningsprosjekter som gjelder sur nedbør. Sett i sammenheng med resultater fremkommer i en økonomisk rapport fra OECD om at rensetiltak vil lønne seg, er det bare å beklage at USA og Storbritannia må leve opp til det gamle ordet om at «det er dyrt å være fattig».

Hubert David hadde en ivrig finger med i spillet på naturvernforeningenes side. Han representerte 61 naturvernorganisasjoner innen EF-landene og er generalsekretær i The European Environmental Bureau. Organisasjonens resolusjon la vekt på å oppnå reduksjoner i utslippene innen 10 år, i enkelte land med 50 prosent.

Samarbeidskontoret for frittstående vassdragsverngrupper (forkorta SAK) er eit nytt omgrep i vassdragsvernearbeidet nå i år, som er omtala i Norsk Natur. Vi vil her orientere lesaren om kva dette nye tiltaket inneber.

Her i landet er det 30–40 grupper som arbeider med vassdragsvern, somme er tilslutta Norges Naturvernforbund som lokallag mens andre er oppretta som frittstående grupper. SAK er oppretta av desse *frittstående* gruppene, og skal samordne arbeidet deira, og sørgje for å spreie ny viten til gruppene. Kontoret er særlig meint å vera eit service- og samordningorgan for gruppene. Som styringsorgan for SAK har gruppene vald eit *arbeidsutval* på tre personar, der SAK og har eitt medlem. Elles skal det vera eit årleg *samarbeidsmøte* for dei frittstående vassdragsverngruppene, som skal frekkje opp retningslinene for samarbeidet.

Landsstyret i Norges Naturvernforbund har gitt si støtte til dette nye initiativet. Å ta del i dette samarbeidet mellom frittstående, lokale vernegrupper er sjølv sagt ikkje aktuelt for NNV.

Viktige oppgaver

Samarbeidskontoret har nå vore i drift sidan april/mai, og har etter kvart knytta til seg dyktige folk som vil arbeide på friviljug grunnlag. Dei er alt i gang med oppdrag for lokale vernegrupper. Særleg har dei arbeidd med Samla plan og dei nye prognosane frå Statistisk Sentralbyrå. Materiell om dette er sendt ut til gruppene.

SAK har bedt om å få tilsendt materiell gruppene har laga, for å kunne opprette eit arkiv om truga

vassdrag. Vidare har SAK bedt om ei utgreiing om erfaring frå arbeidet, slik at dette kan koma andre grupper til gode.

Å lage eit internt meldingsblad er høgt prioritert. Første nummeret vil truleg vera klart i september og skal særleg omhandle Samla plan.

Ei pressgruppe som er oppretta skal følgje med i hovudstadspressa, ta kopier av artiklar og sende til vernegruppera for det vassdraget som blir omtala.

Meir langsiktige oppgaver er å lage informasjon på film og ljusbilte. Som første prosjekt kan ein lage ein ljusbiletserie som presenterer vassdraga som er utsette. Ein kan lage ein serie som viser skadeverknader i vassdrag som er utbygde, og ei utstilling om vassdragsnatur og kraftutbygging. Arbeidsoppgaver manglar så visst ikkje for den som er interessert i å hjelpe til.

Samarbeid naudsynt

Eg presiserer at dette er eit samarbeidstiltak mellom *frittstående* vassdragsverngrupper. Det er ikkje meininga at dette skal utvikle seg til nokon ny organisasjon. Arbeidet skal skje på vilkåra til dei lokale gruppene, og på initiativ frå dei. I ei skjebnetid for norsk vassdragsnatur er det viktig å stå saman og samordne vernearbeidet. Vi ønskjer og samarbeid med Norges Naturvernforbund om felles saker.

Alle må stå saman i arbeidet mot det store målet:

Vern av norsk vassdragsnatur!

Samarbeidskontoret for frittstående vassdragsvernegrupper held til på Miljøloftet i Grensen 8, Oslo 1.

MERKER:

Naturvernforbundets stoffmerke. Brodert grønt på grønt *kr. 10,- pr. stk.*

1. Refleks «Unna meg» (rød på hvit)
2. Refleks «rund» (brun på hvit)

5 sypå-reflekser *kr. 25,- pr. sett for begge typer.*

Aksjon Rovfugl klebemerke *kr. 10,- for 5 eks.*
Aksjon Rovfugl stoff, bordert rødt/sort på hvit bunn. (dia: 10 cm) *kr. 10,- pr. eks.*

Medlemsnål i sølv: *kr. 10,-*
Medlemsnål i gull: *kr. 20,-*
Klebemerker med naturvernugla: 2 store og 2 små *kr. 15,-*

Klebemerke «La naturen gå i arv»
10 små *kr. 10,-* (brevmerke)
5 store *kr. 25,-* (bilmerker)

Rødstrupe som klebemerke.
For de spesielt interesserte og alle de andre. Belgisk klebemerke med den verdensvante rødstrupa! I farger (rød/gul/sort) *kr. 10,-* for to eks.

BØKER:

1 Dei siste vassdraga. Kortfattet om endel av de viktigste gjenværende vassdrag. *kr. 25,-.*

2 Naturvernets århundre. Kortfattet om hvordan naturvernet ble til. (U. Hafsten) *kr. 14,-.*

3 Natur og miljøvern litteratur i 1908–1982. Annotert oversikt over det meste som er kommet ut fra 1908 til i dag. (B. Berntsen) *kr. 30,-.*

VAREKATALOG 1982 NORGES NATURVERN FORBUND

4 Den første naturboka. Økologi og naturvern for grunnskolen. Tegneserieprinsippet. *kr. 15,-.*

5 Lærebakgrunn, videregående skoler, voksenopplæring. (Perarvid Skoog) *kr. 15,-.*

PERARVID SKOOG
ØKOLOGI
NORGES NATURVERNFORBUND

6 Enkelt hefte om dagens kraftsituasjon, hva som skaper kraftkrise og løsningene. *kr. 10,-.*

INGEN kraft krise i NORGE

«Naturkalenderen 1983»
er kommet.

Denne gangen er skogen temaet. Og er ikke skogen «ditt miljø» i dag, blir den det etter et år med denne kalenderen. Også denne gang med 2 praktfulle bilder på hver side, kalendarium med månefaser og informasjon om miljøet fra måned til måned og litt om det som skjer i naturen gjennom årstidene.

I ÅR OGSÅ TIL MED-
LEMSPRIS

for bare
KR. 41,-.

VINTERFUGLER

De fleste trekkfugler er nå på vei sørover. Men våre standfugler blir til stor glede gjennom en lang høst og vinter, også som motiv på Naturvernforbundets plakat. (Staffan Ullström) **kr. 25,-**.

Fuglekortene

kan du selvsagt bruke året rundt.
kr. 20,- for 9 eks. prospektkort.

112

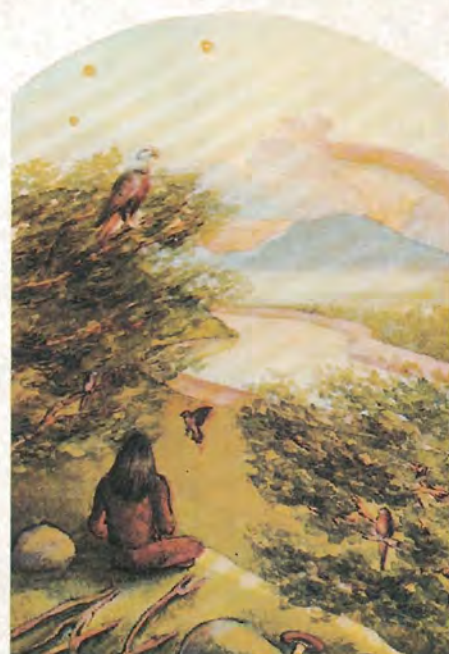
Årstema «I skogen» NATURKALENDEREN 1983

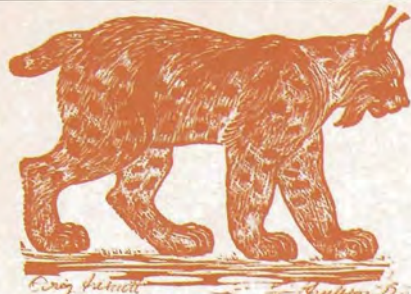

Norges Naturvernforbund

Indianerbrevet

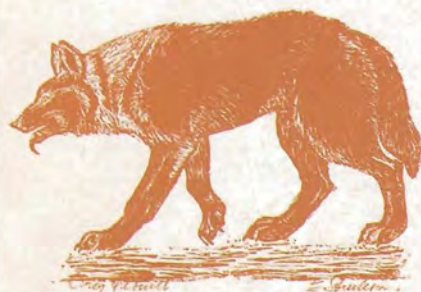
blir aldri for gammelt. Visdomsord skrevet i 1865. Tegn. S. Gjersum
kr. 35,- for 5 brev m/konv.

DE FEM STORE

gaupe, oter, bjørn, ulv og jerv selges fremdeles for **kr. 35,-** pr. stk. eller **kr. 150,-** for hele settet. Tresnitt av E. Struksnes.

**PLAKAT
«RÅDYRKALV»**

har i flere år hatt en trofast kjøperskare. Vi har stadig flere – både av den og de andre fotoplakatene «ugle», «svalestjert» og «fjellbakkestjerne»

Kr. 30,- pr. stk.

Har du ennå ikke sikret deg vår populære «**Bærplakat**»? (Tegnet av Hedvig Wright Østern.) Bruk resten av høsten til å gå på jakt eller mer

uvanlige bærsorter. «**Bærplakaten**» viser vei og forteller deg litt om bruken av hver bærsort. **Pris kr. 35,-** pr. stk.

Spiselige ville bær

<p>Akerbær</p>	<p>Rogn</p>	<p>Bjørnebær</p>	<p>Bringebær</p>
<p>Nyffe</p>	<p>Rogn</p>	<p>Helle</p>	<p>Fugubær</p>
<p>Hukstjorbær</p>	<p>Høstbær</p>	<p>Blåbær</p>	<p>Fyllbær</p>
<p>Hindbær</p>	<p>Krokling</p>	<p>Transebær</p>	<p>Blåbær</p>

JEG/VI BESTILLER MED DETTE:

NB! I tillegg til de oppgitte priser kommer porto- og ekspedisjonsgebyr etter følgende satser:
 Samlet kjøp for inntil kr. 20,—, gebyr kr. 4,—
 Samlet kjøp for inntil kr. 50,—, gebyr kr. 9,—
 Samlet kjøp for over kr. 50,—, gebyr kr. 12,—

Navn:

Adresse:

Poststed:

NB! Husk å angi betalingsmåte ved bestilling. De som ikke gjør det, vil få bestilte varer tilsendt pr. postoppkrav.

- Det samlede beløp i kr. (inklusive eksp.gebyr) sendes vedlagt i sjekk/sendes samtidig pr. bankgiro/postgiro/postanvisning. (Stryk det som ikke passer!)
OBS! Varer som betales oss pr. bank-, postgiro/postanvisning eller pr. sjekk, blir ikke sendt fra NNV for beløpet er mottatt.
 Jeg ønsker å betale mot oppkrav, og må da betale oppkravsgebyr og porto i tillegg.

Ved enhver innbetaling, vennligst skriv hva betalingen gjelder! Og husk — rask og riktig ekspedering er avhengig av at bestilleren har tydelig navn og adresse.

Varenr.	Antall	Vare	Beløp
KALENDER/PLAKATER			
100 eks.	«Naturkalenderen 1983» å kr. 41,—	tils. kr.
101 eks.	Plakat «Fjellbakkestjerne» å kr. 30,—	tils. kr.
102 eks.	Plakat «Svaalestjert» å kr. 30,—	tils. kr.
103 eks.	Plakat «Perleugle» å kr. 30,—	tils. kr.
104 eks.	Plakat «Rådyrkalv» å kr. 30,—	tils. kr.
105 eks.	Plakat «Gaupe» (E. Struksnes) å kr. 50,—	tils. kr.
106 eks.	Plakat «Olje eller fisk?» (Rune Anderson) å kr. 15,—	tils. kr.
107 eks.	Plakat «Vassdragsvern» (Morten M. Kristiansen) å kr. 30,—	tils. kr.
108 eks.	Plakat «Darugiella — Maktas språk» å kr. 30,—	tils. kr.
109 eks.	Plakat «Vinterfugler» Staffan Ullström å kr. 25,—	tils. kr.
110 eks.	Plakat «Spiselige ville bær» (Hedvig Wright Østern) å kr. 35,—	tils. kr.

Varenr.	Antall	Vare	Beløp
PROSPEKTKORT			
200 sett	Prospektkortserie «Kort og godt» (Morten M. Kristiansen) å kr. 10,—, sett å 9 stk.	tils. kr.
203 sett	«Indianerbrevet» å kr. 35,— sett å 5 stk.	tils. kr.
204 eks.	Vinterkort — enkle 9 kort å kr. 20,—	tils. kr.
205 eks.	«Fuglefrimerker» (Ree/Fjeldså) sett å 9 eks. enkle å kr. 20,—	tils. kr.
206 eks.	Vinterkort «blåmeis» (Viggo Ree) å 5 eks. doble m/konv. å kr. 25,—	tils. kr.
207 sett	Sur nedbør — kort gratis	tils. kr.

Varenr.	Antall	Vare	Beløp
MERKER			
300 eks.	Stoffmerke «Norges Naturvernforbund» å kr. 10,—	tils. kr.
302 sett	Sett å 4 klebemerker «Norges Naturvernforbund» å kr. 15,—	tils. kr.
302 eks.	Medlemsnål i sølv å kr. 10,—	tils. kr.
 eks.	Medlemsnål i sølv (m/sikkerhetsnål) 1 1/2 x 1 1/2 cm å kr. 20,—	tils. kr.
303 eks.	Medlemsnål i gull å kr. 20,—	tils. kr.
304 sett	Sett å 5 stk. sy-på-refleks «Unna meg» å kr. 25,—	tils. kr.
305 sett	Sett å 5 stk. sy-på-refleks «rund» å kr. 25,—	tils. kr.
306 eks.	Stoffmerke «Aksjon Rovfugl» å kr. 10,—	tils. kr.
307 sett	Sett å 5 stk. klebemerker «Aksjon Rovfugl» å kr. 10,—	tils. kr.
308 sett	å 5 stk. klebemerker store «La naturen gå i arv» å kr. 25,—	tils. kr.
309 sett	å 10 stk. brevmerker «La naturen gå i arv» å kr. 10,—	tils. kr.

Varenr.	Antall	Vare	Beløp
KUNST			
400 eks.	Tresnitt bjørn (E. Struksnes) å kr. 35,—	tils. kr.
401 eks.	Tresnitt ulv (E. Struksnes) å kr. 35,—	tils. kr.
402 eks.	Tresnitt gaupe (E. Struksnes) å kr. 35,—	tils. kr.
403 eks.	Tresnitt jerv (E. Struksnes) å kr. 35,—	tils. kr.
404 eks.	Tresnitt oter (E. Struksnes) å kr. 35,—	tils. kr.
 sett	Sett å kr. 5 tresnitt (bjørn, ulv, gaupe, jerv, oter) å kr. 150,—	tils. kr.
405 eks.	Litografi «Brushaneleik» (Vivian Zahl Ohlsen) å kr. 150,—	tils. kr.

Varenr.	Antall	Vare	Beløp
LITTERATUR			
500 eks.	U. Hafsten «Naturvernets århundre» å kr. 14,—	tils. kr.
501 eks.	Bredo Berntsen «Litteratur om natur» å kr. 5,—	tils. kr.
502 eks.	Bredo Berntsen «Litteratur om natur supplement» å kr. 15,—	tils. kr.
503 eks.	A-I. Jansen «Hvem gjør hva i natur- og miljøvernet» å kr. 20,—	tils. kr.
504 eks.	M. Segnestam «Den første naturboka» å kr. 15,—	tils. kr.
505 eks.	Perarvid Skog «Økologi» å kr. 15,—	tils. kr.
506 eks.	NNV's Energimotmelding å kr. 20,—	tils. kr.
508 eks.	Bredo Berntsen «Naturvernets historie i Norge» å kr. 65,—	tils. kr.
509 eks.	H. Solheim «Olje eller fisk?» å kr. 24,—	tils. kr.
510 eks.	Bryne/Garnåsjordet/Hofseth/Parr: «Energi, miljø og samfunn» å kr. 68,—	tils. kr.
511 eks.	Alta-motmeldingen å kr. 20,—	tils. kr.
512 eks.	«Dei siste vassdraga» å kr. 25,—	tils. kr.
513 eks.	av Høyesterettsks. dommen å kr. 87,—	tils. kr.
514 eks.	«Ingen kraftkrise i Norge» å kr. 15,—	tils. kr.
515 eks.	«Norsk Natur — og miljøvern. 1908—1982» å kr. 30,—	tils. kr.

Varenr.	Antall	Vare	Beløp
VARER FRA KRETSPFORENINGENE			
..... eks.		Perler i Rogalandsnaturen å kr. 95,—	tils. kr.
..... eks.		«Natur i Vestfold» 1980 å kr. 25,—	tils. kr.
..... eks.		«Natur i Vestfold» 1981 å kr. 25,—	tils. kr.
..... eks.		«En ny energiplan»	tils. kr.
..... eks.		Særnr. av Natur og Ungdoms «Natur og Samfunn» å kr. 10,—	tils. kr.
..... sett		ditto klassesett å kr. 30 eks. kr. 225,—	tils. kr.
..... eks.		Rauma/Ulvåa å kr. 45,—	tils. kr.
..... eks.		Spar Saltfjellet å kr. 45,—	tils. kr.
..... eks.		Plakat Oslo marka å kr. 30,—	tils. kr.

+ porto og ekspedisjonsgebyr

kr. tils.

LITTERATUR OM NATUR

Ord om naturvern

Nok en gang har Bredo Berntsen, formann i Østlandske Naturvernforening, gjort en kjempeinnsats for å gi en mest mulig samlet oversikt over norsk natur- og miljøvern-litteratur. De to tidligere utgitte publikasjoner «Litteratur om natur I og II» erstattes nå fullt ut av boka «Norsk natur- og miljøvern-litteratur 1908–1980.» Også denne gangen er boka annotert, d.v.s. at den utover de opplysninger som er nødvendige for å kunne identifisere de registrerte skrifter, har en kort karakteristikk av skrifternes innhold. Har skriftet en forfatter gis i tillegg et direkte sitat.

Det er morsomt, ikke bare nyttig, å lese gjennom flere av disse sitatene. De setter ofte dagens miljøvernpolitikk i relieff, eller gir deg god grunn til å takke naturvernets pionerer for godt utført arbeid. At Jotunheimen Nasjonalpark idag er et faktum skyldes selvsagt mange, men kanskje kan vi sende en vennlig tanke til Mikkjel Fønhus som i 1920 skrev følgende i boka «Jotunheimen som Norges nasjonalpark»: «Naar bymanden kommer ditop, er det ikke for at komme bort fra jaget? Hvorfor skal han reise fra en telefon og tyve mil opp til neste? Hvorfor skal han reise fra bensintanken i Kristiania og opp til bensintanken i Jotunheimen?»

Forskere som Rachel Carson og hennes betimelige advarsel mot spredning av kjemiske gifter i naturen, har bidratt til å vekke opinionen for vern av livs-

grunnlaget og fått sentrale politikere som f.eks. Gro Harlem Brundtland til å uttale som hun gjør i «Naturressurser og samfunnsutvikling i 1979»: «Vi står alle i taknemlighetsgjeld til de forskere som reiste miljø- og ressursdebatten, og vi har alle et felles ansvar for å arbeide videre med å finne og iverksette løsninger på de utfordringer vi stilles overfor på dette området».

En annotert bibliografi av Bredo Berntsen

Boka gir deg muligheten til å lete videre, til å utvide perspektivet innen naturvernsspørsmålene og til å stille nye spørsmål. Den er utgitt av Østlandske Naturvernforening og Norges Naturvernforbund i fellesskap med økonomisk støtte av Miljøverndepartementet, og kan kjøpes i Norges Naturvernforbund for kr. 30. – .

Se bestillingsliste på side 114 SES

Fremtiden i egne hender

I 1981 reiste Erik Damman med sin familie til landsbyen Manase på Samoa for å leve blant lokalbefolkningen på deres vis. Dette besøket kom 13 år etter at familien første gang hadde opplevd samoanernes

livsstil og skikker på nært hold.

Forfatteren legger ikke skjul på sin sympati for samoanernes levestil, hvor slektsbånd og nærhet menneskene imellom spiller en helt annen avgjørende rolle enn i vårt «moderne» samfunn. Likefullt viser han klart at Samoa ikke er noen turistbrosjyreidyll for de fastboende, og påpeker også de grunnleggende forskjeller mellom samoanernes og vårt samfunn som gjør det umulig å adoptere deres livsstil direkte. Vi har likevel, mener Dammann, noe å lære av disse menneskenes omsorg for hverandre og deres holdning til det å dele med andre: ens status bestemmes mer av hva en er villig til å gi enn av hva en sjøl eier.

Noen skarpe iakttagelser om u-hjelpens rolle har også fått plass. En samoaner sier et sted: «Samoa befinner seg ikke på en utviklingslinje som går fra underutvikling til en vestlig samfunnsform. Vi er under utvikling, men langs vår egen linje.»

Boka inneholder enkelte banale innslag, men er likevel en fascinerende blanding av reisebeskrivelse og forfatterens selvransakelse etter en hektisk arbeidsperiode.

Erik Dammann:

Talofa Samoa!

Gyldendal, 262 sider

Per Nesset

Erik
Dammann
**TALOFA
SAMOA!**

Grønne gryter

Når butikkene stiller med stigende matvarepriser og «kjemi-mat» i plast, øker interessen for naturlige produkter. Og sin naturligste form har den maten vi plukker i skauen, eller dyrker selv.

Anna Elise Torkelsen har skrevet en bok, «I den grønne gryte...» som lettfattelig tar for seg ville matplanter, – utseende, høstetid og til-laging. Boka er illustrert i farger av Hedvig Wright Østern, og det er morsomt å se at ugraset fra kjøkkenhagen er god mat, og at skauturen kan bli både salat, krydder og te. Selv en som jeg, som stort sett skiller mellom, gras, blomster og trær, kjente igjen mange av plantene i boka.

«Tørrking av bær, frukt og grønnsaker» av Sigrì Sahlin vitner om et fantastisk arbeid for å bevare kunnskaper om gamle konserveringsmetoder, – En nyttig «vitenskap» som er i ferd med å forsvinne i vårt effektiviserte samfunn.

Boka inneholder mange gode tips om matvare generelt, men også mer spissfindige oppskrifter. For de mer spesielt interesserte har det kommet en bok om spiring av frø. Nærmest en kokebok med 160 oppskrifter med spirt frø som grønnsak. En utmerket måte å få ferske grønnsaker på med variert smak, hele året og landet rundt.

Rune

Anna Elise Torkelsen:

I Den Grønne Gryte...

96 sider fargeillustrert. NKS-Forlaget

Sigrì Sahlin: *Tørrking av bær, frukt og grønnsaker* Dreyer

Esther Munroe: *Alt om spirer og spiring*

SKOGBRUK OG NATURVERN

var temaet for Norges Naturvernforbunds landsmøte i Grong på Namdals Folkehøgskole den 18.–19. juni i år. Lenge har landsstyret i Naturvernforbundet ment at debatten om Osloområdet og andre nære friluftsområder hadde hersket grunnen alene, og at skogbruket nå må ses i landssammenheng ut fra en økologisk synsvinkel. Som debattgrunnlag fikk landsmøtedelegatene manus til herredskogmester *Ottar Krohn*s bok om «skogbruk og naturvern» som kommer ut på Gyldendals forlag i samarbeid med Naturvernforbundet. Videre hadde landsstyret laget forslag til skogbrukspolitisk syn som man ønsket drøftet og vedtatt av landsmøtet. I korthet gikk dette ut på at de økologiske spilleregler også må gjelde for skogbruket. Konkret må det opprettes et nett av skogreservater som fanger opp skogens geografiske og økologiske variasjon. Skogkulturen er tjent med økt bruk av naturlig foryngelse for å unngå for ensidig skogsmiljø gjennom monokulturen. All edellauvskog bør underlegges generelle vernebestemmelser, og ved flatehogst bør man vise moderasjon i utformingen. Det må ryddes varsomt etter hogst av hensyn til dyrelivet og på næringsfattige

marktyper bør heltredrift helt forbyes for at jorda ikke skal utarmes. Landsstyret ønsker vern av våtmarker. Blant annet ønsker man at forbud mot grøfning av fuktskoger overveies. Skogsbilveier ønskes lagt utenom hekkeplasser for sårbare fuglearter og områder. Kjemiske midler i skogbruket må begrenses, og stoffer som hopper seg opp i næringskjedene, som DDT, må helt forbyes. For å demme opp for skadelige virkninger den sure nedbøren kan ha på skogbruket, ønsker forbundets landsstyre større lauvtreinnslag i våre barskoger.

Dette debattgrunnlaget høstet ingen umiddelbar applaus blant deltakerne. *Inge Lien*, representant for Telemark Natur og Miljøvern, filosoferer litt over årsaken til dette på annen plass i dette nr. av Norsk Natur, og oppfordrer til debatt om skogbruk og naturvern. Også skogbruket slapp godt til på forbundets landsmøte, og fylkesskogsjef *Einar Hjorthol* fra Sør-Trøndelag kunne i store trekk si seg enig med *Ottar Krohn*, men hadde likevel relativt krasse angrep både på de synspunkter *Krohn* sto for, og de som ble framsatt av *Ragnar Frislid* i hans lysbildeforedrag.

Overraskende for mange var det

Keramikkaheng laget til NNV's landsmøte i Grong av Åse Føinum. (Tegn.: S. Gjersum)

vel at såvidt mange landsmøtedeltakere ønsket en moderasjon i Naturvernforbundets syn på skogbruk. Det kom inn 16 endringsforslag til landsstyrets skogbrukspolitiske dokument, de fleste i modererende retning. *Kristian Løvenskiold* fra Skogbruksforeningen av 1950 uttrykte glede over «den saklige debatten som hadde funnet sted» og inviterte forbundet til utstrakt samarbeid med skogbruket. Noe svært mange representanter i salen kunne si ja-takk til. Det hører med til historien at landsstyrets forslag til Naturvernforbundets syn på skogbruk ikke ble vedtatt, men oversendt det nye landsstyret for organisasjonsmessig behandling med endelig vedtak på landsmøtet i 1983. Derimot ble forslaget om opprettelse av en landsplan for barskogreservater vedtatt sendt Regjeringen.

Skogen – «alle dyrs hjem» må forvaltes etter økologiske regler, mener landsstyret i Naturvernforbundet. Foto RF.

Å se Nord-Trøndelag betyr først og fremst skog og lakseelver, men også hav og skjærgårdsmiljøer som på Jøa, øya som Olav Duun brukte som ramme for sine verker om menneskesjelens irrganger. Nord-Trøndelag Naturvern

med bl.a. god hjelp av fylkesskogmester Oddvar Mørkved, loset landsmøtedeltakere trygt gjennom et mangfoldig natur- og kulturmiljø på søndagens ekskursjon.

Lag medlemmene sjøl

sa Bjørn Berg etter at forbundets organisasjonssekretær Per Valset, hadde bæret landsmøtets yngste deltaker på 2 måneder med et livsvarig medlemskap. Han heter Kjell Erik og er Rogaland-paret Bjørn Bergs og Grethe Thomassens første-fødte. For det er vanskelig å verve medlemmer mener forbundets til-litsmannsapparat, selv om en nylig foretatt meningsmåling viser at folk flest er svært positive til natur og naturvern. Årsaken ligger i et for dårlig utbygd organisasjonsapparat, mente formannen i Telemark Natur og Miljøvern, Inge Lien, som anbefalte en kvalitativ utvikling av organisasjonen før man tenkte masseverving. Han slo til lyd for fylkessekretærer, oppsynsarbeid i verne-områder for lokallag, fellessentre i by og bygd, turopplegg og årbok med styrking av «Norsk Natur». «Aktiviser grunnplanet» ble dermed det nye slagordet på forbundets andre landsmøtedag.

– Det er likevel underlig at vi ikke alltid gjør det vi har planer om, undret Ketil Hofgaard fra Vestfold Naturvern, og traff ihvertfall 90 prosent av spikeren med den replikken. Lien får antakelig nok å gjøre i året som kommer for landsmøtet ville ha han med i organisasjonskomiteen, og vedtok at styret må sørge for at emnet kvalitativ og kvantitativ organisasjonsutvikling blir utredet med utgangspunkt i landsmøtedebatten 1982.

Livsvarig medlemskap til Kjell Erik Berg (i midten)

«Hvorfor gjør vi ikke alltid det vi ønsker å gjøre?» spør Ketil Hofgaard.

Årsprogrammet 1982/83:

Meget høy prioritet

- Vassdragsvern og energispørsmål
- Oljespørsmål med vekt på olje og sjøfugl, oljeboring i nord og nordisk gassledningsnett
- sur nedbør og gift – og foruren-sningsspørsmål
- utredning av en alternativ samfunnsutvikling
- organisasjonsspørsmål

Høy prioritet

– Nærmiljø, internasjonalt naturvern, skogbruk – friluftsliv – naturvern, forvaltning av havets ressurser og viltforvaltning/aksjon rovfugl.

Tove Nakken (høyre) mente Vigdis Mørkedal (venstre) måtte med i valgkomiteen. Ny valgkomité ble: Vigdis Mørkedal, Ragnhild Sundby og Bredo Berntsen.

Nye styremedlemmer etter Kåre Tannvik og Jens Anton Andersen ble: Hans Prestbakmo, Troms (varamann: Sigmund Spjelkavik – Troms) og Arne Moksnes, Nord-Trøndelag (varamann: Inge Lien – Telemark), Honoria Hamre, Hordaland, som bare hadde sittet ett år, ble gjenvalgt: (varamann: Johan Rørvik – Sogn og Fjordane)

Uttalelsene

Naturvern og ABC-våpen

Alt naturvernarbeid blir meningsløst dersom atomvåpen og kjemisk/biologiske våpen blir tatt i bruk, uttalte landsmøtet i Naturvernforbundet i et brev til Regjeringen. FNs miljøvernkonferanser har slått fast at spørsmålet om krig og fred er en viktig miljøvernsak. Radioaktivt nedfall fra kjernefysiske sprengninger vil føre til genetiske skader hos mennesker, dyr og planter. Alle prøvesprengninger må derfor stoppes, mener landsmøtet i Norges Naturvernforbund, og henstiller til Regjeringen å øke innsatsen for å løse disse problemene gjennom forhandlinger.

En landsplan for barskogreservater i Norge

må utarbeides. Norsk skognatur blir i fremtiden underlagt økonomisk rasjonell drift. Våre siste rester av lite påvirket barskog må derfor sikres gjennom en egen verneplan. Dette arbeidet må påskyndes, avslutter landsmøtet i Naturvernforbundet i en uttalelse til Regjeringen.

Det ble også avgitt uttalelser om «Samlet plan for vassdrag» og «Nord-Fosen skytefelt». Fullstendig tekst for uttalelsene ved henvendelse til Norges Naturvernforbund.

Landsmøtet 1982

Miljøvernministerens tale

Miljøvern på etterskudd er dårlig økonomi, sa miljøvernminister *Wenche Frogn Sellæg* i sitt foredrag på Norges Naturvernforbunds landsmøte i Grong i Nord-Trøndelag den 18. juni i år. Hun minnet forsamlingen om at Mjøsaaksjonen alene hadde kostet 1 milliard kroner, og at miljøverninvesteringer i forurensende industri ville komme opp i langt større beløp. Den nye forurensningsloven, som ble omtalt i denne sammenheng, legger til rette for lemping på bestemmelsene om hvilke konkrete løsninger som skal velges, enten det gjelder rensetiltak eller produksjonsomlegninger. Har vi tolket ministeren rett blir det heretter mindre å gjøre for Statens Forurensningstilsyn og mer å gjøre for «den som forurenser» når det gjelder å bestemme hvilke tiltak som er nødvendige å gjennomføre for å redusere, stanse eller overvåke forurensningssituasjonen ved det aktuelle anlegg. Riset bak speilet skal hete Statens Forurensningsråd og erstatte det nåværende Røykskaderådet. Dette nye rådet skal ha avgjørelsesmyndighet i endel saker, og det er klart at Norges Naturvernforbund vil få sete her.

Lite oppløftende er også Miljøverndepartementets muligheter i oljevern sektoren. Foruten i Nordsjøen bores det nå etter olje så godt som året rundt på Haltenbanken. Boresesongen er utvidet på Tromsøflaket og prøveboring tar til på Trænabanken i 1983. Forurensningstilsynet advarte mot helårsboring av miljømessige årsaker, men politiske vurderinger av «distriktsmessig og økonomisk karakter» veide tyngre. Blåser det løs der oppe i Norskehavet stiller departementet med et oljevernutstyr som ikke fungerer ved bølgehøyder over 3–4 meter. «Innen de nærmeste 4–5 år synes det ganske urealistisk å forvente at man skal frembringe utstyr som kan fange opp oljen fra en blåsende undervannsbrønn, hvilket er den måte hvorfra uhell under prøveboring kan skje. Sannsynligvis er

tidsperspektivet adskillig lenger», slo miljøvernministeren fast. Måtte værgudene stå henne bi, mens hun og Miljøverndepartementet legger hodet i bløt sammen med dagens guder, representert ved oljeselskapene, for å forske på oljevirksheten i nord og livet i havet og på land.

Langt mer handlekraftig virket hun når det gjelder forvaltningen av våre vannressurser. «Samlet plan for vassdrag» er hverken en utbyggingsplan eller en verneplan, sa hun. De opplysninger som kommer frem under planperioden skal også gi grunnlag for å ta stilling til hvilke vassdrag som ikke bør bygges ut, men disponeres til andre formål. (se også Norsk Natur 3/82) Interessant er det at det er Miljøverndepartementet som skal legge fram den samlede vassdragsplanen for Stortingets miljøvernkomité, mens Olje og Energidepartementet skal legge fram Verneplan III for vassdrag der vi kan vente medtatt de fleste 10-års vernede vassdrag. «Hvis ingen stoker kortene underveis», sa Frogn Sellæg og røpet dermed frykt for at noen ønsker å gjøre nettopp dette. Både Saltfjellet/Svartisen og Breheimen, som er tatt ut av «samlet plan» for separat konsesjonsbehandling, tåler betydelige reduksjoner under konsesjonsbehandlingen, sa hun, uten at kraftoppdekningen kommer i fare. Hun utelukker heller ikke at nye prognoser, endringer i energiprisene til kraftkrevende industri og alment forbruk, samt kostnadsutviklingen innen kraftutbyggingen, kan medvirke til at holdningen til disse spørsmål kan endre seg innen Stortinget får «samlet plan» til behandling. Ikke rart vår nye miljøvernminister er redd for at noen ønsker «ny giv» i spillet om våre vassdrag. Det skulle ikke forundre oss om Hveding og Larsen har kjøpt seg kortstokk, og har meldt seg på et lynkurs hos Tore Torell.

Per Olav Tveita takket miljøvernministeren for foredraget med et «landsmøte-anheng». – Det lengste jeg har holdt i mitt liv, sa ministeren.

Naturvernforbundets formann

Per Olav Tveita etterlyste Riksrevisjonen i sin tale på forbundets landsmøte i Grong idet han kom inn på de store kostnadsoverskridelsene ved de siste vassdragsreguleringene. Ved Ulla-Førde-utbyggingen er overskridelsene på hele 4 milliarder kroner, mens Orkla-utbyggingen pr. dags dato vil koste samfunnet 3 milliarder kroner mot kalkulert 700 millioner kroner. Om nødvendig må kostnadsoverskrideler tas opp til drøfting av Riksrevisjonen og innrapporteres til ansvarlige myndigheter, mente formannen i Norges Naturvernforbund.

Atombomben og andre livstruende kjemiske og biologiske våpen ble også omtalt av formannen. Vi har tidligere sagt nei til atomkraft sa han, nå må vi si nei til atomvåpen. Landsmøtet i Naturvernforbundet gikk enda lenger, i og med at det vedtok en uttalelse om de såkalte ABC våpen. «Å si nei til atomvåpen» er en tverrpolitisk ideell holdning som alle i Naturvernforbundet må kunne slutte seg til. Egentlig er dette bare en logisk oppfølging av en dypt fundert redsel for tukling med atomkjerner og all den teknologiske og krigsfremmende djevleskap dette fører med seg», mente Per Olav Tveita, formann i Norges Naturvernforbund.

Den nye villloven trådte i kraft fra 2. april 1982.

Lovens formål er at viltet og viltets leveområder skal forvaltes slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Loven gjelder i hele landet og ut til 200 nautiske mil.

Lovens fredningsprinsipp er at alt vilt, herunder deis egg, reir og bo er fredet med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov.

Etter villlovens §9 1. ledd er det ved kgl.res av 2. april 1982 fastsatt hvilke arter som kan være jaktbare, og innen hvilke områder og tidsrammer jakten kan foregå.

Etter villlovens §9 2. ledd har Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk (DVF) ved forskrift av 2. april 1982 åpnet adgang til jakt og fassatt jakttider for følgende arter:

Pattedyr:

Elg, hjort, villrein, rådyr, bever, bisamrotte, ekorn, hare, gaupe, rødrev, måhund, villmink, røyskat, mår, grevling.

Fugler:

Stortfugl, ortfugl, fellrype, lirype, jørpe, rapphøns, fasan, grågås, kortnebbgås, stokkand, krikkand, brunnakke, toppand, kvinand, havelle, siland, laksand, fjeld, heilo, vipe, polarsnipe, rødstilk, gluttinsnipe, brushane, enkeltebekkasin, rugde, småspove, storspove, svartbak, gråmåke, fiskemåke, hettmåke, krykkje, teist, lunde, storskarv, ringdue, skogdue, gråtrost, rødvingetrost, måltrost, svarttrost, skjære, ravn, kråke, nøtteskrike.

For jaktesesongen 1. april 1982 til 31. mars 1983 er det forbudt å drive jakt og fangst på andre arter.

Etter lovens ikrafttreden den 2. april 1982 er det kun adgang til å drive helårsjakt på rødrev, måhund, villmink og kråke.

Ny villlov

Alminnelige jakttider for de arter det er åpnet adgang til jakt på kunngjøres i Norsk lov-tidend, og kan fås ved henvendelse til lokal viltnemnd.

Jegeravgift og fellingsavgift

Ikrafttreden av den nye villloven fra 2. april 1982 medfører at ordningen med villtrygdavgift erstattes av en **jegeberavgift**.

Ved kgl.res. av 2. april 1982 er jegeberavgiften fastsatt til kr 100,- pr. jeger. Avgiften gjelder for hele landet og for ett år fra 1. april til 31. mars. Betalingen skjer på postkontorene hvor innbetalingsblankett for jegeberavgift blir lagt ut. Det skal videre betales fellingsavgift for hvert dyr som tillates felt av elg, hjort og villrein.

Avgiften er satt til:

Elg	kr 100,- pr. dyr
Hjort	kr 50,- pr. dyr
Villrein	kr 50,- pr. dyr.

Geveeravgiften er nå opphevet.

Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk

Statens informasjonstjeneste

Ferdseil på andres grunn

Ferdseil med skytevåpen eller fangstredskaper er forbudt i utmark der en annen har jaktrett, med mindre det skjer i lovlig ærend (f.eks. på veg til eget jakterreng) og våpenet bæres uladd.

Endring av hundereglene

Allmennhetens adgang til å avlive hunder som løper løs i ekstraordinær båndvangstid utenfor bettesesongen er opphevet. Likeså er grunneierens adgang til å avlive hund som går løs i ordinær båndvangstid opphevet. Grunneieren har likevel adgang til å avlive løshunder, i den tid bufe er på beite, med hjemmel i butfeloven.

Grunneieren har også adgang til å avlive hund som løper løs i ekstraordinær båndvangstid, eller som i båndvangstid påtreffes jående etter hjortevilt, dersom den ikke lar seg oppta.

Grunneierens enerett til jakt

All jakt, også på rovvilt, er nå underlagt grunneierens enerett.

Bruk av kunstig lys

Bruk av kunstig lys i jaktøyemed er forbudt bortsett fra åtejakt på rev når lyskilden er fast anbrakt på vegg.

Ved kgl.res. av 2. april 1982 er det dessuten gitt bestemmelser om:

1. Felling av viltarter som gjør skade
 2. Bruk av fangstredskaper
 3. Innsamling av egg og dun
 4. Bruk av halvautomatisk rifle til jakt.
- Disse bestemmelser vil bli kunngjort i Norsk lovtidend.

Kinabalu nasjonalpark – i hjertet av regnskogen

De tropiske regnskogene dekker 10 prosent av klodens overflate, og huser mer enn halvparten av jordas plantearter. Foruten i Sør-øst Asia, finner vi tropiske regnskoger i Sør-Amerika, Sentral-Amerika og Afrika. Ekspertene mener at rundt 40 prosent av de tropiske regnskogene er ødelagt på grunn av for sterk utnyttelse. Avskogningen virker inn på vannhusholdningen og jordsmonnet. Avskogningen påskynder forørkningsprosessen og danner grunnlag for oversvømmelser. Plante- og dyrearter utryddes. Forskere har tidligere ment at verdens regnskoger vil forsvinne fra jordas overflate innen år 2000. En nylig utarbeidet FN-rapport mener nå å dokumentere at så fort går det ikke.

Skulle det skje at de tropiske regnskogene utryddes vil også luftas oksygeninnhold reduseres, da hele 32 prosent av oksygenproduksjonen gjennom land-vegetasjonen skjer i de tropiske regnskogene. Andre alvorlige forhold kommer også inn i bildet. Forskere frykter at skogødeleggelsene kan øke luftas karbondioksyd-innhold som igjen kan føre til økning i middeltemperaturen med de følger dette kan ha for verdensklimaet.

Kinabalu nasjonalpark på Borneo i Sør-øst Asia, som **Anders Goksøy** her fører oss inn i, ligger som en oase i et sterkt utnyttet regnskogområde. For her i Sør-øst Asia finner vi et av de rikeste regnskogområdene i verden. I dette området dominerer derfor de store multinasjonale selskapene, som har fått konsesjon på driften av skogene. Men i verdensmålestokk brukes rundt 86 prosent av de tropiske skogene til energiformål av lokalbefolkningen. Å regulere bruken nytter ikke, fordi alternativene ikke foreligger. FNs miljøvernprogram (UNEP) har derfor under utvikling en verdensomfattende handlingsplan for å stanse avskogningen i tropene. Målet er å doble gjenplantningsraten innen 1985 og reversere avskogningsprosessen innen år 2000.

AV ANDERS GOKSØYR

Opp av den tjukke regnskogen på Boreno reiser det majestetiske Kinabalu-massivet seg 4101 meter over havflaten. Verdens yngste granitt-intrusjon og Sørøst-Asias høyeste fjell har klimatiske forutsetninger for et økologisk register som knapt finnes noe annet sted i verden. Rundt dette fjellet har regnskogen fått et fristed: Mt. Kinabalu Nasjonalpark dekker et område på 767 kvadratkilometer og ble opprettet i 1964 for å beskytte og bevare fjellet og det enestående plante- og dyrelivet. Området strekker seg fra lavlands *dipterocarp*-skog rundt 450 m.o.h., via en fortrollet og mosekledt «skyskog» til de blankskurte og taggete granittoppene i massivet.

Enestående dyreliv

Lydene fra regnskogen er øredøvende. Her er ingen «naturens stillhet», men et konstant leven som kan minne om en blanding av et sagbruk, et 17. mai-tog og en spebarnstue. Lydene understreker det enorme mangfoldet av liv som regnskogene representerer. Men om jungelens fugler og andre dyr er flinke til å bråke, er det verre å få øye på dem. De fleste av de over hundre artene

av pattedyr som er registrert i parken, er trelevende natteranglere. Ekorn skal det finnes 28 arter av, fra en gigantutgave til det lille pygmé-ekornet. I løpet av vårt ukelange besøk i parken, fikk vi såvidt et glimt av en buskete hale som stakk over stien. Men her finnes også andre spennende dyr: «den flyvende reven» er en flaggermus med et vingspenn på halvannen meter! Dådyr, villsvin, leoparder og den malaysiske bjørnen rusler rundt der inne mellom lianene, sammen med den virkelige «skogmannen» – orangutan, gibbon og andre aper. De fargerike fuglene er kanskje de som gir mest lyd fra seg, og er lettest å få øye på. Men som med dyrelivet avtar variasjonen i fuglelivet med høyden. Kun et fåtall arter lever over 2500 meter.

Botanisk paradys

Et langt mer takknemlig observasjonsobjekt er plantene, som har større problemer med å luske seg bort mellom trærne. Kinabalufjellet er da også verdenskjent som et paradys for botanikere. Mer enn halvparten av blomsterplantefamiliene i verden er representert her. Blant de mest iøynefallende artene finner vi

Mt. Kinabalu ruver 4101 m over havet og er Sørøst-Asias høyeste fjell (venstre). Under et parti fra «skyskogen» i ca. 2500 m høyde over havet. Foto A. Goksøyr.

orkidéer og rhododendron. Nesten tusen forskjellige arter av orkidéer er funnet til nå, tilpasset et utall forskjellige voksesteder. Noen lever som *epifytter* på trær, andre funkler på marken i et teppe av fuktig, gyllengrønn mose. Knallrøde og -gule rhododendronblomster lyser med jevne mellomrom mot oss gjennom myriader av bregner og lianer. Her finnes også en rekke rhododendronarter som ikke er observert noe annet sted i verden, for eksempel den nesten lynlignende *Rhododendron ericoides*, som med sine små, nåleaktige blad og røde bjelleblomster

er den eneste blomsterplanten vi finner i 4000 meters høyde, bare hundre meter fra den høyeste toppen i massivet, Low's Peak.

Kinabalu-området har ry på seg blant botanikere som et mekka for de kjøttetende kannebærerne (av *Nepenthes*-slekten). Disse har omdannede blader formet som begere, der insekter, ja til og med små fugler og gnagere lokkes ned i og langsomt fordøyes.

Tilrettelagt for besøkende

Parken har hovedkvarter i ca. 1500

meters høyde. Fra hovedkvarteret strekker det seg et nettverk av stier med overbygde utkikkspunkter. Stiene gir atkomst til de forskjellige sonene i regnskogen. Lavlandsskogen som hovedsakelig består av gigantiske trær av *dipterocarp*-familien (de som utnyttes mest i tømmerdriften), den nedre fjellsonen fra 1300 til 1800 meter der trærne langsomt blir mindre og flere og flere bregner dukker opp. Skogen i 1800-meters høyde er ofte innhyllt i en tjukk, vannmettet tåke. Her trives moser og lav, og de etter hvert forkrøplete trærne gir skogen et eventyrlig preg.

Til topps

Også turen til toppen er av eventyrlig karakter. Over 3200 meter er det bare blanke granitten igjen, men noen buskaktige *Leptospermum*-trær og andre hardføre planter klamrer seg fast i sprekkefelt helt opp mot toppen. Ved 3350 meter ligger Panar Laban-hyttene. Her kan man leie soveposer og lage seg noe varmt å spise – og hvile ut etter 6–7 timers beinhard klatring.

Fra Panar Laban til toppen er det drøye to timers klatring, og her er det anbefalt å bruke en fører fra stammefolket (kadazanene) som bor rundt fjellet. Vi må starte i tussmørke rundt klokken fire om morgenen om vi skal nå toppen før soloppgang, for på denne tida av døgnet er det hverken regn eller skyer. Med nattesøvnen ennå godt fast i øyekroken bærer det rett opp stupbratt, våt og glatt granitt. På de bratteste partiene er det bygd stier og lagt ut tau. Ved 3810 meter passerer vi Sayat Sayat-hytten. Dette er det høyestliggende overnattingsstedet på fjellet og blir brukt av klatregrupper og vitenskapelige ekspedisjoner.

Med regnskogen under oss

Vi når toppen i sekstiden, like før solen kaster sine første knallrøde solstråler innover oss. Fra 4101 meters høyde opplever vi soloppgangen. Skyene ligger over tusen meter under oss, og vi kan skimte over havet til Filippinene i horisonten. Den iskalde natten jages raskt ut av kroppen av solens varmende spill med farger og lys, og vi skjønner godt hvorfor kadazanene kaller fjellet Kinabalu: «Der de dødes ånder hviler». Her må det være godt å hvile ... ☘

Sjøen for alle?

AV BREDO BERNTSEN

Forfatteren og journalisten Knut A. Nilsen advarte i «Oslofjordboka» i 1974 mot at fjordens mange kvaliteter var i ferd med å ødelegges p.g.a. det stadige press fra mange hold: «Den langsomme nedsliting av Oslofjorden med alle dens øyer og holmer vil etter fagfolks mening høyst sannsynlig føre til at våre barnebarn får oppleve «Den tause skjærgård». En kraftig advarsel som nok mange kunne underskrive – ikke minst naturvern- og friluftsgeselskapene.

Etter et forslag i 1977 fra Østlandske Naturvernforening, Oslofjordens Friluftsråd og Oslo-Akershusavdelingen av Fortidsminnesmerkeforeningen, ble det nedsatt en prosjektgruppe av Miljøverndepartementet med målsetting å utarbeide en flerbruksplan for indre del av Oslofjorden. Høsten 1981 forelå rapporten «Oslofjorden. Miljøutredning for indre del».

1. Sonsbukta
2. Kjøvangen – Hulvik
3. Krokstrand – Emmerstadbukta
4. Skiphellebukta
5. Askeskjær
6. Steilene
7. Bunnefjorden
8. Ljanskollen/Ingierstrand
9. Paddehavet
10. Skjærgården Oslo – Nesodden
11. Bygdøylandet
12. Skjærgården Asker-Bærum
13. Vestfjorden
14. Sydspissen Hurumlandet
15. Mølen, Ranvikholmen, Tofteholmen og Vealøs

Pressområde

Områdene rundt indre del av Oslofjorden er det befolkningsmessige tyngepunkt i Norge. I en periode med sterk vekst, både økonomisk og befolkningsmessig, har det foregått en utstrakt bygging av fritidshus langs fjorden og på øyene. Stadig flere har tatt Oslofjorden i bruk til ulike former for friluftsliv. Strandsonen langs fjorden har også i sterk grad blitt berørt av utbygging som industri, boliger m.m. Hele denne utviklingen har medført et press på fjorden, slik at stadig flere må klare seg med færre og færre områder.

Forståelsen for at det er *arealknapphet* og *et økende press på naturressursene og eksisterende kulturverdier, med tilhørende konfliktmuligheter*, er bakgrunnen for miljøutredningen for Oslofjorden.

Siktemålet for utredningen har derfor vært følgende:

- Gi en samlet oversikt over de ressurser som fortsatt er tilgjengelige og kan disponeres til formålene naturvern, kulturvern og friluftsliv på land og vann.
- Komme med forslag til målsettinger og tiltak som kan være aktuelle for å øke kapasitet og kvalitet på arealer disponert for naturvern, kulturvern og friluftsliv.
- Peke på områder med interessekonflikter hvor en må vurdere spesielle tiltak for å ivareta de enkelte interessene på en forsvarlig måte.

Registrering

Tyngden i arbeidet ligger i *en detaljert og omfattende registrering med kartoversikter av de ressurser som fortsatt er tilgjengelige*. Registrering

gen angår naturvern, kulturminnevern, friluftsliv og båtbruk. Oversiktene er gitt kommunevis og gjelder Vestby, Frogn, Nesodden, As, Oppegård, Oslo, Bærum, Asker, Røyken og Hurum.

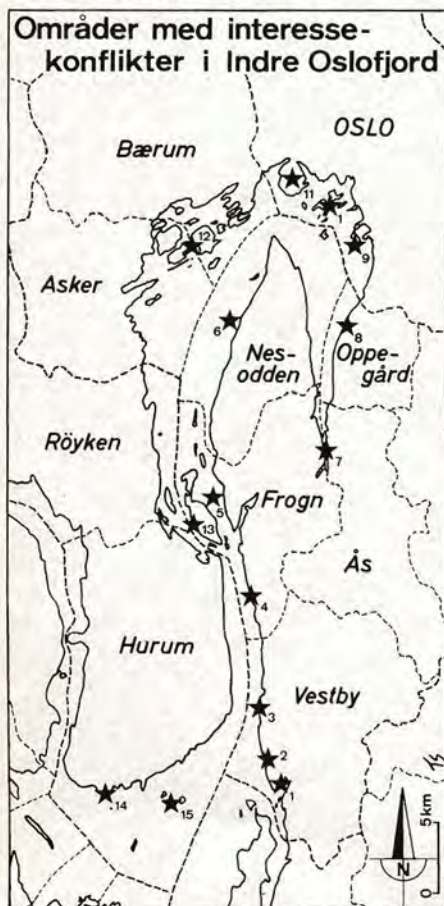
Tiltak

Det presiseres at indre del av Oslofjorden er spesiell i vernesammenheng, fordi presset på arealene har vært og er stort. De gjenværende områder med bevaringsverdige naturkvaliteter er særlig utsatte – fordi vernehensynet i en brukskonflikt har vært lettest å sette til side! Av de verneverdige arealer og objekter som er kartfestet og beskrevet i denne rapporten – tilsammen ca. 160 – er bare ca. 30 sikret ved fredning.

Av viktige tiltak for *naturvernet* nevnes en rekke, bl.a. at:

- de områder av strandsonen som idag ikke er utbygd eller har tekniske inngrep av betydning, bør for fremtiden også spares for dette. Utnyttelsen av strandområdene bør skje etter strandplanlovens intensjoner.
- i endel sammenhenger kan naturvern og visse former for friluftsliv vanskelig forenes. I slike tilfelle bør friluftslivet tilpasses naturverntilpassningene.
- der hvor det evt. vurderes inngrep, må konsekvensene for naturgrunnlaget og landskapet gis en grundig vurdering, slik at landskapsbildet ikke ødelegges, og at mangfoldet i plante- og dyrelivet opprettholdes.

Kart: T. A. Svensson

Det blir lagt vekt på friluftslivets betydning for befolkningens helse og trivsel. Miljøforandring, naturopplevelse og fysiske aktiviteter er viktige momenter, og det nevnes tiltak som:

- at det må være en målsetting ikke lenger å disponere eksisterende eller potensielle friluftsområder til andre formål, uten at vesentlige samfunnsinteresser krever det.
- at fri adgang til strandområder ved sjøen er av vesentlig betydning for allmennhetens muligheter for friluftsliv, spesielt bade- og båtliv. Det må derfor arbeides for å sikre strandsonen for allmennheten.

Om *båtbruken* heter det at den er viktig fritidsaktivitet for mange, men at indre del av Oslofjorden er et område hvor *styring og tilrettelegging* er påkrevet p.g.a. det store antall båter i et begrenset område. Rapporten peker på at:

- båtbruken i indre del av Oslofjorden foregår over administrative grenser, og tiltak må også løses i regional sammenheng.
- myndighetene bør prioritere tiltak som tilgodeser de brukergrupper som ønsker å ha et tilbud på fjorden uten å måtte eie egen båt.

Interesse-konflikter

Til slutt tar rapporten i et eget kapittel for seg områder med *interessekonflikter* mellom naturvern, kulturminnevern, friluftsliv, båtbruk, utbygging og forurensning. Det er kartfestet og beskrevet i alt 15 sentrale områder med betydelige konflikter – f.eks. Sonsbukta, Paddehavet, Bygdøylandet og sydspissen av Hurumlandet.

Materialet gir grunnlag for hvordan en ved regulering og fysisk tilrettelegging av bruken, kan skape forutsetninger for bevaring av naturgrunnlaget og sameksistens mellom de forskjellige brukergrupper!

Miljøutredningen bør føre til effektiv styring av utviklingen i indre Oslofjord og danne lest for utviklingen i Oslofjorden og andre av våre kystområder. ❀

Båthavn i naturreservat!

AV ØIVIND LÅGBU

Småbåthavn i naturreservat

Rygge kommune har nå planene klare for bygging av småbåthavn i Knutvika ved Teibern, ytterst i Kurefjorden. Plankomiteen foreslår at det tilrettelegges for 500 båt plasser, og saken er ute til slutthøring.

Båthavna skal legges mellom Kurefjorden Naturreservat og tre sjøfuglreservater, og bare få hundre meter fra øya Taralden. Denne øya er foreslått som nytt sjøfuglreservat. Kommunen har ikke vurdert hvilken effekt båthavn vil få for sjøfuglene i området ved den økende ferdsel. Heller ikke effekten på vegetasjonen ved slitasje er vurdert.

Ved å legge en stor båthavn midt i kjerneområdet for reservatene i Rygge, viser kommunen at naturvernhen-syn blir gitt svært lav prioritet.

I Rygge kommunes generalplan for årene 1975–1985 ble kommunens behov for nye båt plasser vurdert til 500. Knutvika ble valgt som båt-havn plass i 1979, og det ble nedsatt en kommunal komite for vurdering av denne. Det foreligger nå to forslag til utbygging: Ett for 300 båter og ett for 500 båter.

Ifølge Moss Avis for 6. mai i år vil det mest omfattende forslaget vinne fram fordi man ved masseoppfylling i området kan få «en vesentlig arealgevinst på 10–15 mål». En representant for Moss og omegn naturvern fikk i møte om båthavnsaken opplyst at området i Knutvika har plass til 1200 båter. Naturvernorganisasjonene i distriktet er derfor redde for at ytterligere båt plasser vil tilrettelegges her senere i generalplanperioden.

Etter at kommunens generalplanforslag ble vedtatt i 1976, har flere naturreservater blitt opprettet i området. I 1978 ble Kurefjorden Naturreservat en realitet, og det ble opprettet sjøfuglreservater på Søndre Sletter, Nordre Sletter (Rompa) og på Eldøya. I Kurefjorden Naturreservat er motorisert ferdsel forbudt, unntatt kjøring til og fra brygge. I sjøfuglreservatene er det ferdsel forbudt i perioden 15.4–15.7. ❀

Naturen skades

Østfold Naturvern og Østfold avdeling av Norsk Ornitologisk Forening mener at det er en fare for at båtturistene også vil bruke de verne-de områdene til friluftsmål. Sjø-fuglkoloniene utenfor de verne-de områdene vil lide stor skade. I tillegg mener naturvernorganisasjone-ne at vegetasjon på øyene vil få en lang større nedsliting. Lavaøyene Sletter og Eldøya har en unik flora med flere plantearter og plantesam-funn som er sjeldne i nasjonal måle-stokk. Disse plantesamfunnene er svært sårbare for slitasje. Foreningene er også redde for at forsøplingen av Kurefjorden vil øke. Reservatene i området har mangelfullt oppsyn, og bestemmelsene kan lett brytes både med og uten hensikt.

Naturvernhen-syn – overordnet målsetting

Vi mener at det framlagte syn er blitt neglisjert i den videre saksbe-handlingen i kommunen. Naturvernhen-synet blir sannsynligvis vur-dert som en gruppeinteresse på linje med andre interessenter i saken, ikke som en overordnet målsetting. Dette til tross for at det i plansam-menheng vises til at bruken av na-turressurser og områder må gis en samlet vurdering hvor naturvern-hensyn må tas.

Dårlig planlegging

Etter Moss lokallag av NOF og Moss og omegn naturverns mening burde Rygge kommunes båt plass-behov ha vært sett fra et regionalt synspunkt, ikke fra et kommunalt. I tillegg burde det ha vært foretatt en undersøkelse for å kartlegge hvilken effekt den økede ferdsel vil få for naturområdene i regionen. Båthav-na kan deretter legges der forstyrrel-sene er minst, og hvor de minst vik-tige naturvernområdene finnes. Dette er ikke gjort. Rygge kommune viser med sitt eksempel et tilfelle av dårlig naturvernplanlegging. *Eks-empelen viser hvor viktig det er å in-tensivere arbeidet med en flerbruks-plan for Ytre Oslofjord.* ❀

NATURVERN I ANDRE LAND

Revesaks truer kongeørnen

På kort tid ble tre kongeørner fanget og drept i svanehalssakser i Kärnten i Østerrike. Man regner med at det i hele Østerrike i dag fins omkring 25 kongeørnpar, mens tallet i begynnelsen av 1970-årene var omkring 60. Dette betyr at svanehalssakser for rev, som er fullt lovlig fangstredskap i Østerrike, er en alvorlig fare for landets bestand av kongeørn. Dessuten vet man at både våker, hauker og ikke minst den sterkt truede hubroen lett lar seg lokke i saksa, som ikke skiller mellom fredet og fredløst vilt.

Mørkt for sopp og padder

Etter en kartlegging av de høyerestående soppartenes situasjon i Vest-Tyskland, er man kommet til at 40 prosent av dem er i ferd med å forsvinne. Heller ikke for

paddene er fremtiden bare lys. Mange av dem blir kjørt i hjel av biler når de våkner av vinterdvalen og må passere en vei for å komme fram til yngledammen. Som et forsøk på å hjelpe dem innførte man derfor i vår tidsbegrenset stans i biltrafikken på en vei der trafikken er stor både av padder og biler.

Alt for turistene

I 1950 var det i Sveits 140 transportanlegg i forbindelse med turisme. I 1980 var antallet steget til 1700. Disse transportanleggene kan tilsammen frakte 1,2 millioner mennesker pr. time (!), de representerer en samlet strekning på 1800 kilometer, og en samlet høydeforskjell på 500 kilometer. Omkring 40 prosent av anleggene er taubaner eller svevebaner som er i drift hele året, mens resten er skitrek. Men dette er ikke

nok, turismens ivrigste forkjempere hevder at man i løpet av de neste 20 årene vil trenge 400 nye skitrekke og 50 nye svevebaner.

I forbindelse med alle disse anleggene som skal bringe turister raskt og smertefritt til fjells, anlegges velplanerte løyper, tilslutningsveier og parkeringsplasser som tilsammen representerer anselige naturinngrep. Antall hytter er også stadig økende, og man regner med at det i løpet av de neste 30 årene vil bli oppført 150 000 nye hytter i de sveitsiske fjellbygdene. For de innfødte har dette blant annet konsekvens at en byggetomt i dag koster 20 ganger mer enn i 1960.

Truede dyr i skuddet i Japan

Japan utmerker seg ikke bare som hvalfangstnasjon nummer en, men

inntar også en ledende stilling når det gjelder handel med andre truede dyrearter. Omkring en tredjedel av verdens handel med levende fugler foregår i Japan, og praktisk talt alt som omsettes av moskushjort og skilpaddeskjell havner i dette landet. Når det gjelder omsetning av viltskinn må Japan se seg slått av Vest-Tyskland, men hevder seg til gjengjeld helt i toppen når det gjelder koraller, reptilskinn, sommerfugler, aper og tropisk fisk. Appetitten på elfenben er også stor, 80 prosent av alle elefantstøttenner som eksporteres fra Afrika havner i Japan og Hongkong, og dessuten konsumerer japanerne årlig omkring 800 kiloneshorn-horn.

På denne bakgrunn er det klart at det vil oppstå problemer når Japan nå har ratifisert den internasjonale konvensjonen om handel med truede dyr og planter (CITES), og man har da også tatt visse reservasjoner: I alt 11 arter (tre hvaler, tre havskilpadder, tre øgler, en krokodille og dessuten moskushjort) vil ikke bli omfattet av konvensjonen for Japans vedkommende.

I forbindelse med den japanske beslutningen om å redusere handelen med truede arter, har den internasjonale naturvernunionen (IUCN) og World Wildlife Fund gått til opprettelse av et spesielt kontor i Tokyo. Dette kontoret vil samarbeide med tollmyndighetene for å sikre at de nye bestemmelsene blir strengt overholdt, og ellers drive afminnelig opplysningsvirksomhet omkring problemet truede arter. r.f.

Situasjonen er ikke lys for tyske padder. Mange blir kjørt ihjel av biler når de våkner av vinterdvalen og må passere en vei for å komme fram til yngledammen. Takk og pris at norske padder ennå har en sjanse. Også dette dyret er nødvendig i vår natur.
Foto P.H./NN.

AKVARELL OG TEKST: Sissel Gjersum

September

*Gule blader
svever som lysende fakler
gjennom
mørke kvelder.*

*Fra stjerneklare sorte himler
kastes glødende komethaler
ned mot
jordens fruktsommelige egner.*

*Sommerens lidenskapelige
blomstring
har gitt de herligste
frukter.*

*Og soldyrkende mennesker
har reist seg
for med høstens viljekrefter
å bringe lyskraft
til de sorte vinternetter.*

Rago nasjonalpark på bare 170 km² ligger i Sörfold kommune, Nordland fylke. Denne strekker seg inn til riksgrensen og møter den store svenske nasjonalparken Padjelanta på hele 2010 km² som igjen grenser til Sarek og Stora Sjöfallet. Disse fire nasjonalparker danner faktisk det største friområdet vi har i hele Europa.

På grenselandet mellom Rago og Padjelanta traff jeg på denne fine boltiten, en trostestor vader som tilhører loene. Den blir av og til også kalt for pomeransfugl, mens den i Sverige heter fjällpipare. I Saltendistriktet hvor nettopp Rago ligger har man brukt navnet «Aakerlombal» på denne fjellfuglen. Et nokså merkelig navn, forresten.

Jeg har også møtt mange som forveksler boltiten med heiloen, men boltiten er jo meget lett kjennelig på det hvite brystbåndet som skiller mellom brystets gråbrune øvre parti og det nedre rustrøde. Den har også store hvite øyenstriper som møtes i en «V» bak i nakken. Boltiten er en trivelig og tillitsfull skapning som virkelig kan glede en fjelltraver, og når hunnen under kurtisespillet finner hannen som har gjemt seg bort blant steiner o.l., og napper han i nakkefjærene ja, da kan fjellvandreren virkelig få en morsom og uforglemmelig opplevelse.

Når så hunnen har lagt et kull blir dette overlatt hannen, mens hunnen igjen kan pare seg med en annen hann og legger et nytt kull. Dette har med tilpasningen til den korte og hektiske hekkesesongen å

gjøre. I Norge hekker boltiten i fjellstrøk over hele landet og også i lavlandet i nord. Man regner også med at de «norske boltiter» overvintrer sør til Nord-Afrika og rundt Middelhavslandene.

Fjellvandrerens tillitsfulle venn

TEKST OG FOTO: CATO A. HULTMANN

Litteratur frå Naturvernskolen

Miljø-systemet, 1. delen. Handbok i norsk miljøklassifisering til hjelp for miljøaktive. 36 sider, kr. 25,-.

Funksjonell økopedagogikk. Naturvernstigen og det organisatoriske grunnlaget. Ei retningsgjevande spore for utvikling av naturvernarbeidet. 49 sider, kr. 20,-.

Skogvern. Innleiande drøftingar om vern av nordisk barskog. 27 sider, i tillegg eit studieopplegg som høver til eigne studiemøte eller som debattinnslag på styremøte o.l. kr. 15,-.

Naturvernskolen. Plan for verksemda. Kr. 5,-.

Du tinger hefta ved å sende pengane forskottsvis til postgirokontoen nedanfor. Skriv opp bestillinga på venstre delen av postgiro-blanketten.

Naturvernskolen
3864 Rauland,
Postgirokonto nr. 5 34 43 20.

RIMELEG HUSVERE

Naturvernskolen kan òg tilby rimeleg leige av husvere i aktivt naturvernmiljø for frivillige medarbeidarar. Kortare eller lengre tid. (Sjå skoleplanen.) Vil du gjere frivillig naturvernarbeid til ein utviklingsbolk i ditt eige liv, så skriv eit brev om din naturvernbakgrunn og dine arbeidsynskje.

GRATIS HUS I VINTERFERIEN OG PÅSKEN

Raus vervepremie frå Naturvernskolen

Naturvernskolen vil gjerne kome i kontakt med den person eller familie som vervar flest nye medlemmer for Norges Naturvernforbund i løpet av hausten 1982. Skolen vil derfor stille til gratis rådveld eit husvere frå laurdag før palmesundag til andre påskedag 1983. Husveret, som er ei enkelt utstyrt to-roms leilighet med kjøken og bad, ligg i den snørike fjellbygda Rauland opp mot Hardangervidda.

Det same forholdet gjeld for vinterferien 1983 for den person eller familie i Telemark som vervar flest.

Ved vervinga tel to familiemedlemmer som eitt hovudmedlem. *Listene over dei nye medlemmene saman med medlemspengane må vere Norges Naturvernforbund i hende seinast 15. januar 1983.*

HER ER PREMIELISTEN

Premieverving

Premiene gjelder for vervede medlemmer – men 2 familiemedlemmer regnes som ett hovedmedlem.

- 1 nytt medlem : Et stoffmerke, Norges Naturvernforbund
- 2 og 3 nye medlemmer : Fossekall (Norges nasjonalfugl), tresnitt av Eivind Struksnes
- 4 og 5 nye medlemmer : En neverbutt, laget av Koll Granli, Trysil
- 6 og 7 nye medlemmer : Et glass, type Tangen fra Hadelands Glassverk
- 8 – 10 nye medlemmer : Naturvernforbundets emblem i sølv utførelse som anheng (leveres uten kjede)

- 15 nye medlemmer . . : En kniv, laget av knivsmed Isak Strømeng, Karasjok
- 20 nye medlemmer . . : En ryggsekk fra Lill-Sport
- 25 nye medlemmer . . : En akvarell av Sissel Gjersum. (Akvarellene er benyttet som illustrasjon i Norsk Natur)

Slik verver du:

Vervekortet finner du på siste omslagsside i Norsk Natur. Her fører du opp navn og adresse på de personer som verves som nye medlemmer.

NB! Husk å angi hovedmedlem/familiemedlem.

Kortet sendes så til oss. Portoer betaler vi. Straks vi har motatt kortet sender vi ut Norsk Natur til de nye medlemmene!

Innbetaling av kontingent:

For å få premie må du ta inn kontingenten for de nye medlemmene og sende den til oss.

Kontingent for hovedmedlemmer er kr. 75,-, inkl. Norsk Natur, for familiemedlemmer kr. 10,-.

Kontingenten sendes inn over postgiro 5094602 eller bankgiro 6001-05-70835.

VI MÅ BLI FLER!

Mange er med i Norges Naturvernforbund – vi har over 33 000 medlemmer. Men det er ikke nok! Vi må bli flere som er med og forsvarer naturen.

Mange er positive til naturvernet og Naturvernforbundet. Men for å få dem som medlemmer trenger vi DIN HJELP.

På denne siden finner du to kort: «Premieverving» og «Prøv å verve». Bruk det kortet som passer deg og gi på denne måten din aktive støtte til N.N.V.

PREMIEVERVING:

Dette kortet brukes bare når du verver NYE medlemmer, og når DU SELV tar inn kontingenten for disse og SENDER INN kontingentbeløpet til NNV.

Når vi har mottatt kortet og kontingenten sender vi deg vår premie som takk for hjelpen.

* Kortet klippes ut og sendes Naturvernforbundet. Portoen betaler vi.

* Kontingentbeløpet for de nye medlemmene sendes over postgiro 5094602 eller bankgiro 6001.05.70835.

* Kontingenten er for 1982 kr. 75,- for hovedmedlemmer (inkluderer tidsskriftet «Norsk Natur»).

For familiemedlemmer (hovedmedlems ektefelle eller hjemmевærende barn under 25 år) er kontingenten kr. 10,-.

PRØV Å VERVE:

På dette kortet føres opp navn på personer som du kan tenke deg vil bli medlemmer av NNV.

Vi sender prøveeksemplar av «Norsk Natur» og annet materiell.

Prioritert blad
Norges Naturvernforbund
Postboks 8268 – Hammersborg
OSLO 1

PREMIEVERVING:

Takk for de nye medlemmene!
Premie sendes når vi har mottatt kontingentbeløpet.

BREV

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
portoet

Ververens navn:

Adresse:

Poststed:

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

**Norges
Naturvernforbund**

Hammersborg
OSLO 1

PRØV Å VERVE:

Takk for tjenesten du gjør ved å gi oss navn på personer vi kan prøve å få som medlemmer.

BREV

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
portoet

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

**Norges
Naturvernforbund**

Hammersborg
OSLO 1